

MASTER'S THESIS

Enkelvoudige rechtspraak versus meervoudige rechtspraak

De eeuwige zoektocht naar een evenwichtig balans tussen efficiency en kwaliteit

Lachman, S.

Award date:
2021

Awarding institution:
Department of Public Law

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 06. May. 2023

Open Universiteit
www.ou.nl

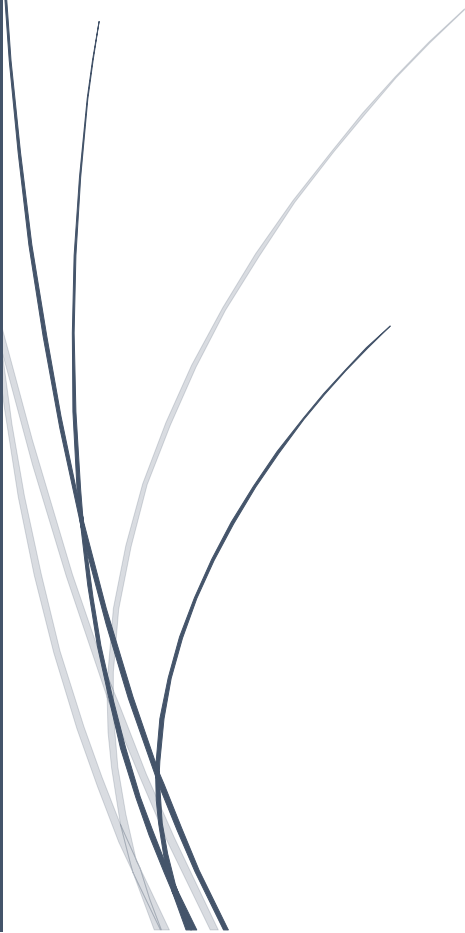

A dark blue vertical bar on the left side of the page. A blue arrow points to the right from the bar, containing the date.

29-1-2021

Enkelvoudige rechtspraak versus meervoudige rechtspraak

De eeuwige zoektocht naar een
evenwichtig balans tussen efficiency
en kwaliteit

Several thin, curved lines in dark blue and light grey that originate from the bottom left and sweep upwards and to the right.

Shareshma Lachman
Studentnummer: 852237986
Begeleider: W.H.B. Dreissen
Examinator M. Attinger
Aantal woorden 18.865

Voorwoord

Na ongeveer zes maanden hard werken, korte nachten en weinig vrije tijd ligt mijn scriptie hier voor u klaar. Hoewel ik in het begin ontzettend twijfelde over mijn onderwerp en vrij onzeker was over of het mij allemaal wel zou lukken, ben ik ontzettend trots op het eindresultaat en ben ik blij dat ik mijn rechtenstudie met dit onderzoek mag bekronen.

Zonder iemand tekort te doen zou ik van deze gelegenheid gebruik willen maken om een aantal mensen in het bijzonder te bedanken.

Allereerst gaat mijn oprechte dank uit naar mijn begeleider Wilma Dreissen. Dankzij uw gesprekken heb ik de keuze gemaakt om toch door te gaan met mijn onderzoek. Uw uitstekende begeleiding en nuttige feedback en tips hebben ervoor gezorgd dat ik nauwelijks ben vastgelopen tijdens het onderzoek en dat ik mijn onderzoek naar een hoger niveau heb kunnen tillen.

Een speciaal dankwoord gaat uit naar mijn ouders die dit alles mogelijk hebben gemaakt voor mij. Zij geloofden onvoorwaardelijk in mijn kunnen en steunden mij daar waar nodig was. Mama bedankt voor alle peptalks die je mij hebt gegeven op de momenten dat ik onzeker werd en wanneer ik de lat weer eens te hoog legde voor mezelf. Papa bedankt voor het mij doen geloven dat ik alles kan bereiken wat ik wil, zolang ik maar in mijzelf geloof. Mijn broers mogen uiteraard ook niet ontbreken. Ook hen wil ik bedanken.

Tot slot mijn oma die er niet meer is. In 2012 enige tijd voordat u overleed had ik u een belofte gemaakt. Bij deze heb ik die belofte waargemaakt.

Shareshma Lachman

Pijnacker, 29 januari 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Onderzoeksvraag.....	5
1.3 Maatschappelijke relevantie	5
1.4 Methodologie	5
1.5 Leeswijzer	5
2. Ontwikkeling van de enkelvoudige rechtspraak	7
2.1 Inleiding.....	7
2.2 Invoering van de alleensprekende rechter	7
2.3 Invoering van enkelvoudige rechtspraak in hoger beroep.....	8
2.4 Verhoging van de competentiegrens politierechter en enkelvoudige kamer in hoger beroep	10
2.5 Beperking van de competentie van de politierechter en de enkelvoudige kamer in hoger beroep	11
2.6 Buitengerechtelijke afdoening door het Openbaar Ministerie	11
2.8 Deelconclusie	13
3. De procedure	14
3.1 Inleiding.....	14
3.2 De politierechter	14
3.2.1 Het karakter van de politierechterzitting.....	14
3.2.2 Het criterium	15
3.2.3 Verschillen in de procedures.....	17
3.2.4 Hoger beroep	20
3.3 De strafbeschikking	20
3.3.1 Het karakter	21
3.3.2 Het criterium	21
3.3.3 Procedurele voorschriften	24
3.3.4 Verzet	25
3.3.5 De verhouding tussen de politierechter en de strafbeschikking.....	26
3.3.6 Kritiek	26
3.4 Deelconclusie	28
4. De besluitvorming	29
4.1 Inleiding.....	29
4.2 De voor- en nadelen.....	29
4.2.1 Voordelen meervoudige rechtspraak en nadelen enkelvoudige rechtspraak	29
4.2.2 Voordelen van de enkelvoudige rechtspraak en nadelen van de meervoudige rechtspraak	34

4.3 Empirische onderbouwing of een educated guess?	36
4.4 Besluit- en oordeelsvorming gezien vanuit een psychologische invalshoek	37
4.4.1 Enkelvoudige besluitvorming	37
4.4.2 Groepsbesluitvorming	44
4.4.3 De valkuilen van groepsbesluitvorming	49
4.5 Beschermende factoren	50
4.6 Deelconclusie	53
5. Bevindingen en aanbevelingen	55
Conclusie	59
Literatuurlijst	61

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanaf 1922 is het mogelijk dat de politierechter – een alleensprekende rechter – strafzaken afdoet.¹ De politierechter was ingevoerd met als doel om de achterstanden bij de rechterlijke macht terug te dringen. Daarbij werd echter opgemerkt dat het uitgangspunt van collegiale berechting in strafzaken gehandhaafd zou blijven.²

De meest recente cijfers laten zien dat van de totaal afgedane strafzaken in 2019 82% is afgedaan door de politierechter en slechts 14% is afgedaan door de meervoudige kamer.³ Verschillende ontwikkelingen lijken bovendien enkelvoudige afdoening te stimuleren. Zo heeft onder meer de introductie van de OM-strafbeschikking ervoor gezorgd dat het Openbaar Ministerie (hierna: OM) steeds meer zaken zelf is gaan afdoen. Ook in dat geval is er sprake van een enkelvoudige afdoening. Het aandeel dagvaardingen van alle door het OM behandelde misdrijfzaken bedroeg in 2019 circa 48%. Het OM doet dus iets meer dan de helft van alle misdrijfzaken zelf af en brengt de andere helft voor de rechter.⁴ Zelfs indien de verdachte verzet instelt tegen de strafbeschikking zal de zaak voor de enkelvoudige rechter worden aangebracht. Voorts heeft de uitbraak van het coronavirus ervoor gezorgd dat de achterstanden binnen de rechtspraak verder zijn opgelopen. Om de achterstanden weg te werken is de afspraak gemaakt om meer zaken dan voorheen enkelvoudig af te doen. Het OM zal nog meer zaken dan thans aan de orde is zelf afdoen en rechtbanken en hoven zullen zaken die zij voorheen door de meervoudige kamer zouden laten afdoen, tijdelijk door de politierechter laten afdoen.⁵ Hoewel in art. 268 Sv is neergelegd dat het uitgangspunt is dat strafzaken behandeld en beslist worden door een meervoudige kamer, behoudens in de wet genoemde uitzonderingen, lijkt getalsmatig het uitgangspunt van meervoudige rechtspraak niet meer aan de orde. Vanuit de wens om zo snel mogelijk alle achterstanden weg te werken is dit wellicht begrijpelijk, maar dat neemt niet weg dat vanuit de psychologie blijkt dat er wel degelijk voordelen verbonden zijn aan groepsbesluitvorming.

¹ *Kamerstukken II* 1919/20 309, nr. 3 p. 12.

² Hartmann *Proces* 2012, p. 214.

³ Meijer, Van den Braak & Choenni 2019, p. 66.

⁴ Meijer, Van den Braak & Choenni 2019, p. 60.

⁵ 'Wegwerken corona-achterstanden strafrechtketen voor eind 2021', rechtspraak.nl.

1.2 Onderzoeksvraag

Gelet op het voornoemde kom ik tot de volgende onderzoeksvraag die centraal zal staan in dit onderzoek:

‘Verdiert het uitgangspunt van collegiale rechtspraak in strafzaken zoals dat volgt uit art. 268 Sv heroverweging, gelet op de psychologische theorie achter besluitvorming?’

1.3 Maatschappelijke relevantie

Beantwoording van deze vraag is relevant, omdat – zoals uit de in de eerste alinea genoemde percentages blijkt – enkelvoudige afdoening steeds meer op de voorgrond komt te staan. Naast de percentages blijkt ook uit de aanpak van de corona-achterstanden dat enkelvoudige afdoening steeds meer gestimuleerd wordt.

1.4 Methodologie

De onderzoeksvraag zal worden beantwoord door een combinatie van juridisch dogmatisch onderzoek en onderzoek met behulp van hulpdisciplines, te weten psychologie. Het juridisch dogmatisch onderzoek bestaat uit bestudering van de parlementaire geschiedenis en juridisch dogmatisch literatuur. Het psychologisch onderzoek zal bestaan uit bestudering van psychologisch literatuur. De focus in het psychologisch onderzoek zal liggen op de cognitieve psychologie en de sociale psychologie. De cognitieve tak van psychologie richt zich op interne psychische processen die te maken hebben met begrip, kennis, geheugen en informatieverwerking.⁶ De tak van de sociale psychologie richt zich op de beïnvloeding van menselijke gedachten, gevoelens en gedragingen door anderen.⁷

1.5 Leeswijzer

De opzet van dit onderzoek is als volgt. Allereest zal in hoofdstuk 2 de ontwikkeling van de unusrechtspraak centraal staan. Om tot de beantwoording van de onderzoeksvraag te komen is het immers relevant om de ontwikkeling van de unusrechtspraak en tevens de ten grondslag liggende reden van de invoering en ontwikkeling van de unusrechtspraak in kaart te brengen.

⁶ Raes, Kindt & Arntz 2011, p. 4.

⁷ Dijkstra 2018, p. 9.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het van belang om een goed en compleet beeld te krijgen van zowel de enkelvoudige rechtspraak als van de meervoudige rechtspraak. In hoofdstuk 3 zal daarom aandacht worden besteed aan de procedures. Voornamelijk de procedure bij de politierechter (en de afwijkende bepalingen ten opzichte van de meervoudige kamer) en de procedure voor het uitvaardigen van een OM-strafbeschikking zullen centraal staan, omdat beide procedures kunnen worden aangemerkt als enkelvoudige afdoening. In hoofdstuk 4 zal de besluitvorming centraal. Allereerst zal een overzicht worden gegeven van de in de literatuur aangevoerde voor- en nadelen voor enkelvoudige en meervoudige besluitvorming. Vervolgens zal gekeken worden naar wat de psychologie ons leert over enkelvoudige en meervoudige besluitvorming. Hierbij zal eveneens aandacht worden besteed aan mogelijke valkuilen en beschermende factoren voor (groeps)besluitvorming. Hoofdstuk 5 zal de bevindingen van het gedane onderzoek bevatten en tevens zal een aanbeveling worden gedaan om de huidige praktijk te verbeteren. Tot slot zal worden afgesloten met een conclusie waarin de onderzoeksvraag zal worden beantwoord.

In dit onderzoek worden afwisselend de termen ‘unus’, ‘enkelvoudige kamer’, ‘politierechter’, ‘alleensprekende rechter’, ‘enkelvoudige rechtspraak’, ‘meervoudige rechtspraak’ en ‘collegiale rechtspraak’ gebruikt. Om een prettige zinsopbouw te vergroten en recht te doen aan de toepasselijkheid van een argument, wordt gewisseld in het gebruik van voornoemde termen.

2. Ontwikkeling van de enkelvoudige rechtspraak

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal in vogelvlucht de ontwikkeling van de enkelvoudige rechtspraak worden behandeld. Die ontwikkeling start met de introductie van de politierechter in strafzaken in 1922 en eindigt met de invoering van de OM-beschikking in 2006. Hoewel het OM strikt genomen geen onderdeel is van de (straf)rechtspraak, worden de mogelijkheden voor het OM om zaken zelfstandig af te doen toch meegenomen, omdat ook in die gevallen de beoordeling van strafzaken (het bewijs en de strafwaardigheid) in handen is van een '*unus*'.

2.2 Invoering van de alleensprekende rechter

In het wetsvoorstel Vereenvoudiging van de rechtspleging in lichte strafzaken van 1920, is door Minister van Justitie Heemskerk (hierna: Heemskerk) de alleensprekende rechter geïntroduceerd in de vorm van de politierechter.⁸ De aanleiding was met name gelegen in het voorkomen van een verdere achterstand bij de berechting van lichte misdrijven. Er bestonden namelijk al grote achterstanden bij de rechterlijke macht in de afdoening van strafzaken, met name doordat de toenmalige rechtbankprocedure in zowel het voor- als het eindonderzoek voor alle strafbare feiten hetzelfde was. De vereenvoudigde procedure bij de politierechter bood voor het grote aantal lichte misdrijven een mogelijkheid ter kering van deze overbelasting.⁹ De invoering van de politierechter zou volgens Heemskerk zorgen voor een snellere berechting van strafzaken, zodat de straf spoediger op het begane strafbare feit zou volgen.¹⁰ Dit wetsvoorstel werd ook wel gezien als een bezuinigingsmaatregel. Er werd echter niet gesproken over goedkoper willen werken, maar over het economisch gebruiken van de beschikbare krachten.¹¹

⁸ *Kamerstukken II* 1919/20 309, nr. 3 p. 12.

⁹ Hartmann *Proces* 2012, p. 214.

¹⁰ *Handelingen II* 1920/21, 19 mei 1921 p. 18.

¹¹ *Handelingen II* 1920/21, 19 mei 1921, p. 13.

Voor het aanhangig maken van een zaak bij de politierechter waren in het wetsvoorstel twee voorwaarden opgenomen. Ten eerste diende de zaak naar het aanvankelijke oordeel van de officier van justitie eenvoudig van aard te zijn. Het eenvoudige karakter van een zaak kon onder andere gelegen zijn in betrapting op heterdaad dan wel zaken waarin het bewijs reeds aanstonds voorhanden was. Ten tweede moest tevens naar het aanvankelijke oordeel van de officier van justitie geen zwaardere straf worden opgelegd dan een gevangenisstraf van maximaal zes maanden. Bovendien had de politierechter de mogelijkheid om een zaak door te verwijzen naar de meervoudige kamer, indien hij van oordeel was dat de zaak niet eenvoudig van aard was dan wel de op te leggen straf hoger zou zijn dan een gevangenisstraf van zes maanden.¹² Het vage criterium 'eenvoudig van aard' maakte het mogelijk allerlei lichte en eenvoudige gevallen van misdrijven in de categorie diefstal, mishandeling, wederspanning, huisvredebreuk en vernieling snel en efficiënt via een vereenvoudigde procedure bij de politierechter af te doen.¹³

Tot slot werd expliciet benoemd dat indien een veroordeelde in hoger beroep gaat tegen een vonnis van de kantonrechter dan wel van de politierechter, steeds een college van het gerechtshof over de zaak oordeelt. In hoger beroep zou derhalve geen sprake zijn van berechting door een enkelvoudige kamer.¹⁴

Uiteindelijk is op 1 september 1922 de Wet tot vereenvoudiging van de rechtspleging in lichte strafzaken, inclusief de politierechter, in werking getreden.¹⁵

2.3 Invoering van enkelvoudige rechtspraak in hoger beroep

Ondanks dat in 1921 expliciet door Heemskerk in de memorie van toelichting is opgenomen dat enkelvoudige rechtspraak niet zou worden toegepast in zaken bij het gerechtshof waartegen hoger beroep is ingesteld, is op 14 juni 1985 het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie en het Wetboek van Strafvordering (Hoger beroep in strafzaken bij een enkelvoudige kamer) aanhangig gemaakt. Dit wetsvoorstel maakte het mogelijk dat strafzaken van eenvoudige aard, welke in eerste aanleg zijn behandeld door de kantonrechter, in hoger beroep worden behandeld door een enkelvoudige kamer van de rechtbank.¹⁶ Bij het

¹² *Kamerstukken II* 1919/20 309, nr. 3, p. 2.

¹³ Wet van 5 juli 1921, *Stb.* 1921, 833, inwerkingtreding 1 september 1922 en verder uitgewerkt in de Wet van 29 juni 1925, *Stb.* 1925, 308.

¹⁴ *Kamerstukken II* 1919/20 309, nr. 5, p. 5.

¹⁵ Wet van 5 juli 1921, *Stb.* 833.

¹⁶ *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, nr. 2, p. 2.

hoger beroep bij het gerechtshof dient evenwel het beginsel van collegiale rechtspraak voorop te staan. Op dit beginsel werd in zoverre een uitzondering gemaakt dat ten aanzien van één categorie van veel voorkomende zaken de mogelijkheid werd geopend dat deze door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof konden worden behandeld, namelijk overtredingen van art. 26 WVV (oud) (thans art. 8 WVV).¹⁷

Dit wetsvoorstel had als doel om te komen tot een zo doelmatig mogelijke inrichting van de strafrechtspleging en tot verantwoorde bezuinigingen van de op de justitiebegroting drukkende uitgaven.¹⁸ Tijdens de bespreking van dit wetsvoorstel had de Minister van Justitie Korthals Altes (hierna: Korthals Altes) onder meer aangevoerd dat het vanuit het oogpunt van goede rechtspleging en rechtsbescherming van de verdachte niet noodzakelijk is dat de behandeling in hoger beroep plaatsvindt in collegiaal verband. Daarentegen zou het vanuit het oogpunt van doelmatige strafrechtspleging en van beheersing van de financiën wel wenselijk dat strafzaken die wat betreft de bewijsvoering eenvoudig van aard zijn en die strafbare feiten van slechts geringe ernst betreffen in appel door een enkelvoudige kamer worden behandeld. De rechtbanken en gerechtshoven zouden hierdoor worden ontlast en dit zou automatisch leiden tot besparing van kosten en tijd.¹⁹ Hierbij benadrukte Korthals Altes dat door de invoering van de politierechter in 1922 de alleensprekende rechter inmiddels gemeen goed is geworden. Daarbij kwam dat de bezwaren die destijds aanwezig waren ten aanzien van de invoering van de politierechter niet meer aan de orde waren, aangezien het nut van de politierechter inmiddels genoegzaam vaststond.²⁰ De invoering van de enkelvoudige behandeling bij bepaalde zaken in hoger beroep was dan ook een volstrekt logische vervolgstap.²¹

Ter verzekering van een juiste wijze van afdoening van strafzaken in hoger beroep, werden nog twee aanvullende voorwaarden gesteld. Ten eerste diende aan de verdachte in eerste aanleg naar aanleiding van de bewezenverklaring van het ten laste gelegde feit een straf of maatregel te zijn opgelegd van maximaal zes maanden, en ten tweede dient de strafzaak eenvoudig van aard te zijn.²²

Voorts moest de met de behandeling van strafzaken in hoger beroep belaste alleensprekende rechter over een ruime ervaring in de strafrechtspraak te beschikken. Hierdoor werd voorkomen dat hernieuwde beoordeling van de strafzaak zou geschieden door een lid van een hoger college, dat minder ervaring zou hebben dan de in eerste instantie alleensprekende

¹⁷ *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, nr. 3, p. 3.

¹⁸ *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, nr. 3, p. 1.

¹⁹ *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, nr. 3, p. 2.

²⁰ *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, nr. 3, p. 2.

²¹ *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, nr. 3, p. 3.

²² *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, nr. 3, p. 4.

rechter. Tot slot bleef de mogelijkheid open voor de enkelvoudige kamer, om de zaak naar de meervoudige kamer te verwijzen.²³

2.4 Verhoging van de competentiegrens politierechter en enkelvoudige kamer in hoger beroep

Op 3 november 1998 is door Kamerleden Van Oven en Vos wetsvoorstel 26 274 ingediend. Dit wetsvoorstel voorzag in een verruiming van de bevoegdheid van de politierechter; de politierechter zou een gevangenisstraf voor de duur van maximaal één jaar kunnen opleggen.²⁴ Deze uitbreiding was wenselijk, omdat er nog steeds sprake was van een tekort aan zittingscapaciteit bij de meervoudige straffkamers. Nu voorts voldoende vertrouwen kon worden gesteld in de beoordelingscapaciteiten van de politierechter, zou de verruiming van de bevoegdheden van de politierechter een wenselijke oplossing zijn.²⁵

Dit initiatiefwetsvoorstel is op 22 mei 2002 ingetrokken, omdat de verruiming van de bevoegdheden van de politierechter eveneens was opgenomen in het wetsvoorstel 28 215; dit wetsvoorstel had tot doel de mogelijkheden voor berechting in eerste aanleg en in hoger beroep bij het gerechtshof te verruimen.²⁶ Daardoor zou de capaciteit voor de berechting van misdrijven in eerste aanleg en in hoger beroep vergroot worden, dat zou derhalve leiden tot een betere verdeling van de werklust. Met dit wetsvoorstel werd tevens beoogd de doorloopsnelheden te verhogen en daarmee de kans op schending van het vereiste van berechting binnen een redelijke termijn, zoals is neergelegd in artikel 6 EVRM, te verminderen.²⁷ Schending van de redelijke termijn was een regelmatig voorkomend fenomeen en werd toegerekend aan een gebrek aan zittingscapaciteit.²⁸

In dit wetsvoorstel kreeg de politierechter de bevoegdheid te oordelen over zaken waarvoor een gevangenisstraf wordt geëist tot maximaal één jaar; bij de hoven werd de bevoegdheid van de enkelvoudige kamer uitgebreid in alle zaken waarin door de kantonrechter of de politierechter in eerste aanleg een gevangenisstraf tot zes maanden is opgelegd.²⁹

Met ingang van 12 juli 2002 is wetsvoorstel 28 215 in werking getreden.

²³ *Kamerstukken II* 1984/85, 19 033, C, p. 1.

²⁴ *Kamerstukken II* 1998/99, 26 274, nr. 2, p. 1.

²⁵ *Kamerstukken II* 1998/99, 26 274, nr. 3, p. 1.

²⁶ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 215, nr. 2, p. 1.

²⁷ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 215, nr. 3, p. 1.

²⁸ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 215, nr. 3, p. 2.

²⁹ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 215, nr. 1;2, p. 1-2.

2.5 Beperking van de competentie van de politierechter en de enkelvoudige kamer in hoger beroep

Tijdens de plenaire behandeling van wetsvoorstel 28 215 in de Eerste Kamer, bleek dat een groot aantal fracties inhoudelijk de voorkeur hadden voor een beperktere verruiming van de bevoegdheden van de enkelvoudige kamer. Zij bleken slechts bereid hun stem aan het wetsvoorstel te geven onder het voorbehoud dat een nieuw wetsvoorstel zou worden ingediend inhoudende dat de voorgestelde verruiming zou worden beperkt tot drugskoeriers en dat deze verruiming bovendien zou worden gekoppeld aan de tijdsduur van de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers, met eventueel een uitloop.³⁰

Naar aanleiding van dit voorbehoud is op 2 mei 2003 het wetsvoorstel 28 866 ingediend. Dit wetsvoorstel beoogde de bevoegdheid van de politierechter te beperken tot zaken waarin slechts een gevangenisstraf voor maximaal zes maanden kan worden geëist en opgelegd. Een uitzondering hierop was gemaakt voor eenvoudige zaken waarin schending van het verbod van artikel 2, eerste lid, onder A Opiumwet ten laste is gelegd respectievelijk bewezen is verklaard. De bevoegdheid van de enkelvoudige kamers in hoger beroep zou volgens het wetsvoorstel moeten worden beperkt tot zaken die in eerste aanleg zijn afgedaan door de kantonrechter dan wel strafzaken afgedaan door de politierechter, waarin artikelen 8 en 163 van de Wegenverkeerswet dan wel artikel 2, eerste lid, onderdeel A Opiumwet zijn overtreden en de opgelegde gevangenisstraf in eerste aanleg niet meer bedraagt dan zes maanden.³¹

Zowel het kabinet als de ruime meerderheid van de leden van de Tweede Kamer achtten een beperking van de bevoegdheid van de politierechter en de enkelvoudige kamer in hoger beroep onwenselijk. Indien de verruiming van de competentie van de politierechter en de enkelvoudige kamer daadwerkelijk zou worden teruggedraaid, zou het gevaar bestaan van verdere vergroting van het gebrek aan zittingscapaciteit. Dit zou betekenen dat de werkvoorraad zou oplopen en dit zou leiden tot een verlenging van de doorlooptijden. Het wetsvoorstel is uiteindelijk op 14 juni 2004 ingetrokken.³²

2.6 Buitengerechtelijke afdoening door het Openbaar Ministerie

De groeiende achterstanden binnen de strafrechtspraak die de aanleiding vormden voor de invoering van de politierechter, zorgden er eveneens voor dat in 1922 de bevoegdheid van het

³⁰ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 866, nr. 3, p. 2.

³¹ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 866, nr. 3, p. 2.

³² *Kamerstukken II* 2002/03, 28 866, nr. 8, p. 1.

OM werd uitgebreid.³³ Het OM kreeg de bevoegdheid om bij overtredingen de verdachte voor te stellen om te schikken. De verdachte kon de strafvervolgning als het ware afkopen door een bepaald bedrag te betalen; de transactie was geboren. Bij de transactie staat voornamelijk de consensus tussen de verdachte en het OM centraal, zonder instemming bestaat er immers geen transactie.³⁴ In 1983 is de competentie van de transactie uitgebreid tot misdrijven.³⁵ In 2004 vond door middel van de Wet OM-afdoening de grootste wijziging in de bevoegdheid van het OM tot dan toe plaats. Door de Wet OM-afdoening is het voor het OM mogelijk geworden om door middel van een strafbeschikking zelfstandig straffen op te leggen bij overtredingen en lichte misdrijven.³⁶ Dit kan worden aangemerkt als een belangrijke vernieuwing van het strafprocesrecht. Een vernieuwing zoals we die tot toen niet eerder hadden gezien. De strafbeschikking zou ervoor zorgen dat alleen die strafzaken bij de strafrechter terechtkomen waarin daar gelet op de aard van het feit, de gewenste justitiële reactie dan wel een verschil van opvatting tussen de verdachte en het OM aanleiding voor is.³⁷ Ook dit wetsvoorstel zou wederom ervoor moeten zorgen dat de strafrechtspraak minder belast raakt. Door de zware procedurele eisen en de noodzakelijkerwijs omvangrijke bureaucratie, is de afdoening door de rechter omslachtig. Een eenvoudigere procedure zou ertoe moeten leiden dat meer zaken tot een veroordeling kunnen worden gebracht. Dit zou de geloofwaardigheid van de overheid als rechtshandhaver ten goede komen. Hiermee werd eveneens het doel tot een veiligere samenleving, dichterbij gebracht.³⁸

De Wet OM-afdoening is uiteindelijk op 7 juli 2006 gepubliceerd in het Staatsblad en is op 1 maart 2007 in werking getreden.³⁹

³³ *Handelingen II* 1920/21, 19 mei 1921, p. 23.

³⁴ Robroek 2017, p. 9.

³⁵ *Stb.* 1983, 153.

³⁶ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849 nr. 2, p.

³⁷ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849, nr. 3, p. 2.

³⁸ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849, nr. 6, p. 1.

³⁹ *Stb.* 2006, 330.

2.8 Deelconclusie

In dit hoofdstuk is de ontwikkeling van de enkelvoudige rechtspraak weergegeven. Hoewel als uitgangspunt wordt aangenomen dat strafzaken in beginsel worden behandeld door een meervoudige kamer, is door de komst van de politierechter in 1922 hier verandering in gebracht. De ontwikkelingen omtrent de alleensprekende rechter hebben sinds de invoering van de politierechter in 1922 niet stil gelegen. Zo is de mogelijkheid ontstaan dat in hoger beroep zaken – onder strikte voorwaarden – kunnen worden afgedaan door de enkelvoudige kamer en is voorts de competentie van de politierechter verruimd. Tot slot is door middel van de Wet OM-afdoening de mogelijkheid ontstaan dat het OM niet alleen kan vervolgen, maar tevens kan bestraffen. Bij elk in dit hoofdstuk besproken wetsvoorstel stond het doel om te komen tot een effectievere strafrechtspleging en het ontlasten van de rechterlijke macht centraal. In het volgende hoofdstuk zal de procedure van de politierechter en het uitvaardigen van een OM-strafbeschikking centraal staan. Bij de uiteenzetting van de procedures zal terug te zien zijn dat het systeem van de politierechter dusdanig is ingericht dat wordt tegemoetgekomen aan de wens van de wetgever in 1921 om te komen tot een snelle en efficiënte procedure.

3. De procedure

3.1 Inleiding

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het van belang om een goed beeld te krijgen van zowel de enkelvoudige als de meervoudige rechtspraak. Hiervoor is naast de historische ontwikkeling van de enkelvoudige rechtspraak eveneens kennis van de geldende procedurele voorschriften die voor de verschillende vormen van rechtspraak gelden essentieel. In dit hoofdstuk staan de procedure van de politierechter en de oplegging van de OM-strafbeschikking centraal, omdat beide procedures kunnen worden aangemerkt als enkelvoudige afdoening.

3.2 De politierechter

De procedure van de zitting van de politierechter is grotendeels gelijk aan de procedure van een zitting van de meervoudige kamer. In artikel 367 Sv is bepaald welke artikelen van het Wetboek van Strafvordering – die betrekking hebben op de procedure van de meervoudige kamer – eveneens gelden voor de politierechter. Daarbij geldt dat de politierechter dezelfde bevoegdheden toegewezen krijgt die volgens de wet toekomen aan de voorzitter van de meervoudige kamer. Vanwege de in grote mate gelijklopende procedure van de politierechter en de meervoudige kamer zal in het navolgende alleen de afwijkende bepalingen worden besproken, zodat duidelijk naar voren komt wat de verschillen zijn tussen de politierechter en de meervoudige kamer.

Allereerst zal het karakter van de politierechterzittingen worden besproken, vervolgens zullen de afwijkende bepalingen de revue passeren en tot slot zal nader worden ingegaan op de criteria voor het aanbrengen van een strafzaak bij de politierechter.

3.2.1 Het karakter van de politierechterzitting

Een zitting bij de politierechter is in de praktijk vaak informeler dan een zitting van de meervoudige kamer. Voor de informelere setting zijn een aantal redenen aan te voeren. Ten eerste behandelt de politierechter in de regel de eenvoudigere zaken, waarbij minder technisch onderzoek is vereist en vaak ook geen getuigen of deskundigen gehoord hoeven te worden.⁴⁰ Veelal vindt een zitting van de politierechter plaats in kleinere zittingszalen dan de zittingen

⁴⁰ Bakker 2009, p. 123.

van de meervoudige kamer. Samen met het feit dat strafzaken bij de politierechter worden behandeld door slechts één rechter en in klare taal direct uitspraak wordt gedaan draagt dit bij aan een informelere setting met een minder grote afstand tussen de rechter en de verdachte.⁴¹ Voorts zijn de straffen die de politierechter kan opleggen vele malen lager dan de straffen die door de meervoudige kamer kan worden opgelegd. Ingevolge artikel 369, eerste lid, Sv is de politierechter bevoegd tot het opleggen van een gevangenisstraf tot een maximum van één jaar. Dit maakt dat wanneer de officier van justitie de zaak bij de politierechter aanbrengt, de verdachte in principe weet wat hem aan gevangenisstraf maximaal kan worden opgelegd. Dat leidt alleen tot uitzondering als de politierechter ingevolge artikel 369, tweede lid, Sv de zaak naar meervoudige kamer verwijst. In dat geval is de rechter niet gebonden aan de maximum gevangenisstraf van een jaar. In de praktijk wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen eenvoudige politierechterzaken en de zogeheten ‘PR-pluszaken’. De eerste categorie betreft de zaken met een eis van zes maanden of minder en de ‘PR-pluszaken’ zijn de zaken met een eis tussen de zes en twaalf maanden.⁴² De zaken die wegens de aanpak van de (corona)achterstanden worden ‘afgewaardeerd’ van de meervoudige kamer naar politierechter zullen dus onder de categorie ‘PR-pluszaken’ vallen.

3.2.2 Het criterium

Al in het wetsvoorstel van 1919 was opgenomen dat de politierechter slechts eenvoudige zaken mag afdoen. Dit uitgangspunt is eveneens opgenomen in art. 21 Sv en is nader gepreciseerd in art. 368 Sv. Ingevolge art. 368 Sv kan een zaak alleen worden kunnen aangebracht bij de politierechter als die zaak naar het aanvankelijke oordeel van de officier van justitie eenvoudig van aard is – voornamelijk ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet – en de te rekwireren gevangenisstraf niet meer dan één jaar bedraagt.

Het ruime criterium ‘eenvoudig van aard’ maakt het mogelijk dat allerlei lichte en eenvoudige gevallen van misdrijven zoals diefstal, wederspanning, mishandeling, vernieling en huisvredebreuk door de politierechter op een snelle en efficiënte manier afgedaan kunnen worden.⁴³ Hoewel het wellicht als voordeel kan worden aangemerkt dat het eenvoudigheds-criterium ruim is opgezet en daardoor verschillende soorten misdrijven kunnen worden afgedaan door de politierechter, was er direct na de invoering van de politierechter kritiek op het eenvoudigheds-criterium. In 1926 verscheen er een ministeriële circulaire waarin de nodige

⁴¹ Janssen AA 2018/0190, p. 190.

⁴² De Jongste & Decae 2010, p. 25.

⁴³ Hartmann *Proces* 2012, p. 214.

kritiek werd geuit op het criterium voor het aanbrengen van een zaak bij de politierechter. De circulaire stelde het volgende:

‘Naar het schijnt, laat de naleving van dezen wettelijken eisch niet zelden ernstig te wenschen over en wordt dikwijls alleen gelet op de vraag of de hoofdstraf al of niet vermoedelijk zes maanden gevangenisstraf zal te boven gaan. Dit nu is niet alleen in strijd met de wet, maar bovendien materieel onjuist. Voor niet-eenvoudige zaken is het instituut van den politierechter noch bestemd, noch geschikt. Worden zij toch voor den politierechter behandeld, dan geschiedt dit ten kosten eener deugdelijke rechtspraak. Het nieuwe instituut moet dan onvermijdelijk in miskrediet komen.’⁴⁴

De circulaire gaf naast kritiek ook een aanbeveling en stelde voor dat aan het eenvoudigheids-criterium een inhoudelijke eis zou moeten worden toegevoegd. De inhoudelijke eis hield in dat een zaak pas als eenvoudig kan worden aangemerkt indien meningsverschil over bewijs, schuld en strafmaat redelijkerwijs als uitgesloten kan worden geacht.⁴⁵ Op die aanbeveling werd ook weer de nodige kritiek geuit. Indien de voorgestelde inhoudelijke eis zou worden toegevoegd aan het eenvoudigheids criterium zouden vrijwel geen zaken meer kunnen worden aangebracht bij de politierechter en zouden de positieve effecten van de politierechter tot het minimum worden beperkt.⁴⁶ Tijdens de bespreking van het wetsvoorstel tot verruiming van de bevoegdheid van de politierechter werden wederom kritische vragen gesteld over de toepassing van het eenvoudigheids criterium, aangezien het volgens een aantal Tweede Kamerleden nog steeds niet duidelijk was aan de hand van welke criteria het OM bepaalt dat een zaak eenvoudig van aard is. Volgens de Minister van Justitie was het moeilijk om in algemene regels te verduidelijken aan de hand van welke criteria een zaak als eenvoudig kan worden aangemerkt. Het is echter wel van doorslaggevend belang of bij de beantwoording van de vragen van de artikelen 348 en 350 Sv naar verwachting lastige vragen van juridische aard of inzake de waardering van de feiten zullen voordoen.⁴⁷ Daarnaast zou het nauwelijks mogelijk zijn om concrete onderscheidende criteria te ontwikkelen. Het gaat voornamelijk om een samenspel van factoren, zoals een ontkennende verdachte, tegenstrijdige (getuigen)verklaringen en bijzondere opsporingsbevoegdheden.⁴⁸

In 2003 is door het WODC onderzoek gedaan naar de mogelijke gevolgen van een uitbreiding van de bevoegdheid van de politierechter. In dit onderzoek is tevens kort aandacht besteed aan het eenvoudigheids criterium. Uit dit onderzoek kwam onder meer naar voren dat de eis

⁴⁴ Circulaire van 29 juni 1926, nr. 935, W 11518/NJB 1926, p. 461-463.

⁴⁵ Circulaire van 29 juni 1926, nr. 935, W 11518/NJB 1926, p. 461-463.

⁴⁶ Hartman *Proces* 2012, p. 215

⁴⁷ *Kamerstukken II* 2001/02, 28 215, nr. 5, p. 3.

⁴⁸ *Kamerstukken I* 2001/02, 28 215, nr. 310a, p. 11.

van de officier van justitie vaak een doorslaggevende rol speelt in de vraag of een zaak al dan niet behandeld wordt door de politierechter.⁴⁹ Voorts kwam uit dit onderzoek naar voren dat het type delict een goede indicator is voor de vraag of een zaak bij de politierechter aangebracht dient te worden.⁵⁰ Daarentegen zijn de verdachte- en slachtofferkenmerken slechts in geringe mate relevant voor de keuze voor de politierechter.⁵¹

Uit het voorgaande komt naar voren dat – ondanks dat de wetgever geprobeerd heeft het eenvoudigheidscriterium nader te concretiseren door in de wet de zinsnede ‘in het bijzonder ook ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet’ op te nemen – uit het criterium van art. 368 Sv geen ondubbelzinnige maatstaven zijn te destilleren aan de hand waarvan nagegaan kan worden of de zaak eenvoudig van aard is of niet. Met de introductie van het Landelijk Strafprocesreglement in 2011 is getracht om meer handvatten te bieden bij het beantwoorden van de vraag of een zaak al dan niet geschikt is voor behandeling door de politierechter.⁵² In dit reglement zijn een aantal componenten opgenomen die in ieder geval moeten meewegen in de keuze tussen enkelvoudige of meervoudige afdoening. Het gaat om de volgende componenten:

- De ernst van het feit;
- De beoogde strafeis;
- Complexiteit;
- Gevolgen voor slachtoffer en maatschappij;
- Maatschappelijk of juridisch belang;
- Behandeltijd.⁵³

3.2.3 Verschillen in de procedures

In het navolgende zullen drie afwijkende procedurele voorschriften in het bijzonder de aandacht krijgen, te weten: de dagvaardingstermijn inclusief de mogelijkheid van een (super)snelrechtprocedure, het voorhouden van schriftelijke stukken en tot slot het vonnis.

De dagvaardingstermijn

De dagvaardingstermijn voor politierechterzittingen bedraagt ingevolge art. 370 Sv minstens drie dagen. Daarentegen bedraagt de dagvaardingstermijn voor zittingen van de meervoudige

⁴⁹ Dijksterhuis, Jacobs & De Jongste 2003, p.18.

⁵⁰ Dijksterhuis, Jacobs & De Jongste 2003, p. 22.

⁵¹ Dijksterhuis, Jacobs & De Jongste 2003, p. 24.

⁵² In 2019 is het Landelijk Strafprocesreglement vervangen.

⁵³ Landelijk Strafprocesreglement 2019 p. 7.

kamer minstens tien dagen. De korte termijn voor de politierechterzittingen maakt het mogelijk dat zaken snel afgedaan kunnen worden. Dit sluit aan bij een van de argumenten voor de invoering van de politierechter, namelijk een snellere afdoening van zaken.⁵⁴

In de wet zijn mogelijkheden opgenomen om zaken versneld voor de politierechter te brengen. Art. 375 lid 1 Sv bepaalt dat indien een verdachte op heterdaad wordt aangehouden, hij op dezelfde dag – hiermee wordt de dag van de voorgeleiding bedoeld – nog voor de politierechter kan verschijnen. Deze mogelijkheid was al opgenomen in het Wetboek van Strafvordering van 1926 en had tot doel een snel verloop van het rechtsgeding bij de politierechter te verwezenlijken. Hoewel vandaag de dag nog steeds de maatschappelijke urgentie van een snelle en doelmatige afdoening van strafzaken wordt onderkend, is in het kader van het project Modernisering Wetboek van Strafvordering voorgesteld om het huidige art. 375 lid 1 Sv te schrappen, omdat de in art. 375 lid 1 Sv neergelegde procedure tegenwoordig niet meer wordt toegepast.⁵⁵

Naast de in art. 375 lid 1 Sv neergelegde procedure zijn er nog twee andere vormen van een versnelde afdoening, namelijk supersnelrecht en snelrecht. Supersnelrecht houdt in dat een zaak binnen de termijn van inverzekeringstelling (maximaal 3 dagen, tenzij de termijn van inverzekeringstelling op grond van art. 58 lid 2 Sv wordt verlengd) inhoudelijk ter zitting wordt behandeld.⁵⁶ De voorwaarde voor een inhoudelijke behandeling op een supersnelrechtzitting is dat de verdachte afstand heeft gedaan van de wettelijke dagvaardingstermijn van politierechterzaken van minstens 3 dagen.⁵⁷

Snelrecht houdt in dat de verdachte na inverzekeringstelling in bewaring wordt gesteld en vervolgens zal binnen de bewaringstermijn van 14 dagen de inhoudelijke behandeling plaatsvinden bij de politierechter.⁵⁸ De vormen supersnelrecht en snelrecht hebben met elkaar gemeen dat beide vormen worden toegepast indien het strafbare feit vraagt om een lik-op-stuk reactie om zodoende aan zowel de verdachte als aan de maatschappij duidelijk te maken dat het desbetreffende gedrag als onaanvaardbaar wordt aangemerkt. Vanwege de korte termijn tussen aanhouding en behandeling ter zitting moet het gaan om bewijstechnisch relatief eenvoudige zaken.⁵⁹ In tegenstelling tot de procedure van art. 375 lid 1 Sv zullen de

⁵⁴ *Handelingen II* 1920/21, 19 mei 1921 p. 18.

⁵⁵ MvT: vaststellingswet boek 4 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering: Berechting, p. 111.

⁵⁶ Menukaart (super)snelrecht 2009, p. 1.

⁵⁷ Menukaart (super)snelrecht 2009, p. 5.

⁵⁸ Menukaart (super)snelrecht 2009, p. 1.

⁵⁹ Menukaart (super)snelrecht 2009, p. 2.

supersnelrecht- en snelrechtprocedures wel mogelijk blijven in het nieuwe Wetboek van Strafvordering.⁶⁰

Voorhouden van schriftelijke stukken

De politierechter hoeft ter zitting geen processtukken voor te lezen dan wel de korte inhoud daarvan mede te delen. Dit hoeft hij alleen te doen op verzoek van de verdachte of diens raadsman, aldus art. 374 Sv. Het ontbreken van de verplichting tot het voorhouden van processtukken kan aangemerkt worden als een factor waardoor een zitting bij de politierechter sneller en efficiënter verloopt. In tegenstelling tot de meervoudige kamer mag de politierechter de niet-voorgelezen of samengevatte stukken gebruiken ten nadele van de verdachte. Dit volgt uit art. 374 Sv. Art. 301 lid 4 Sv bepaalt expliciet dat het voor de meervoudige kamer niet is toegestaan om niet-voorgelezen of samengevatte stukken ten nadele van de verdachte te gebruiken. De achterliggende gedachte is dat de verdachte op zitting dient te horen welke belastende stukken in het dossier zitten, zodat hij zich hier tegen kan verdedigen. Daarnaast zorgt bespreking van de belastende stukken in het dossier ervoor dat de verdachte later niet wordt 'overvallen' door een veroordeling dan wel door de gebruikte bewijsmiddelen als hij het vonnis leest.⁶¹

Het vonnis

Art. 378 Sv bepaalt dat de politierechter direct na sluiting van het onderzoek ter terechtzitting mondeling uitspraak doet. Het blijft voor de politierechter mogelijk om pas later uitspraak te doen. De uitspraak van de politierechter wordt weergegeven in het zogenoemd 'aantekening mondeling vonnis'. Het aantekening mondeling vonnis is vele malen beknopter dan het schriftelijk vonnis van de meervoudige kamer. De onderdelen die verplicht moeten worden opgenomen in het aantekening mondeling vonnis staan opgesomd in art. 378 Sv. Anders dan het schriftelijk vonnis van de meervoudige kamer hoeft het aantekening mondeling vonnis dus geen bewijs- en strafmotivering en geen bewijsmiddelen te bevatten.

In enkele gevallen is het aantekening mondeling vonnis niet voldoende en dient door de griffier een proces-verbaal van de terechtzitting opgemaakt te worden. Die gevallen staan opgesomd in art. 378 lid 2 Sv.

Hoewel de politierechter niet verplicht is tot het wijzen van een schriftelijk vonnis, is de politierechter op grond van art. 379 Sv wel bevoegd om schriftelijk vonnis te wijzen.

⁶⁰ MvT: vaststellingswet boek 4 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering: Berechting, p. 112.

⁶¹ Bakker 2009, p. 128.

3.2.4 Hoger beroep

Ingevolge art. 411 lid 1 Sv worden strafzaken bij het gerechtshof behandeld en beslist door een meervoudige kamer, behoudens de in de wet genoemde uitzonderingen. Uit art. 411 lid 2 Sv kunnen vier cumulatieve eisen worden afgeleid waaraan moet worden voldaan alvorens een zaak door een enkelvoudige kamer bij het gerechtshof kan worden behandeld. Ten eerste dient de zaak naar het aanvankelijk oordeel van het openbaar ministerie van eenvoudige aard te zijn. Ten tweede dient aan de verdachte ter zake van hetgeen in eerste aanleg bewezen is verklaard, een straf of maatregel te zijn opgelegd. Voorts moet de zaak in eerste aanleg door de kantonrechter of door de politierechter zijn behandeld en tot slot mag daarbij niet een gevangenisstraf van meer dan zes maanden zijn opgelegd.

Hoewel het wettelijk gezien mogelijk is dat een strafzaak in hoger beroep door een unusrechter wordt afgedaan, zijn de meningen over de wenselijkheid hiervan verdeeld in de literatuur. Meer dan in eerste aanleg speelt bij het enkelvoudig afdoen van strafzaken in hoger beroep het kwaliteitsargument een rol. In hoger beroep is namelijk sprake van controle van een bestreden rechterlijke beslissing. Voor het gezag en aanvaarding van de uiteindelijke uitspraak zou het niet bevorderlijk zijn indien in hoger beroep slechts één rechter beslist. Het kwaliteitsargument van meervoudige rechtspraak in hoger beroep is des te meer van belang nu het gerechtshof de laatste feitelijk instantie is en de zaak steeds definitiever beslist wordt.⁶²

3.3 De strafbeschikking

Ons strafrechtelijk systeem maakt het mogelijk dat strafbare feiten buiten de rechter om worden afgedaan. In dit verband wordt wel gesproken over de buitengerechtelijke afdoening van strafbare feiten. Sinds 1 februari 2008 heeft de officier van justitie de bevoegdheid om door middel van het uitvaardigen van een strafbeschikking een verdachte te bestraffen wegens het begaan van een strafbaar feit.⁶³ Dit impliceert dat binnen het strafrechtelijk systeem is gebroken met de gedachte dat alleen een rechter bevoegd is tot het opleggen van een straf.⁶⁴ Met de invoering van de strafbeschikking beoogde de wetgever de doelmatigheid van de afdoening van strafzaken te vergroten, met name door vermindering van het beroep op de rechter.⁶⁵ Naast de officier van justitie kunnen ook (buitengewone) opsporingsambtenaren strafbeschikkingen uitvaardigen. Dit wordt ook wel de politiestrafbeschikking genoemd en is

⁶² Groenhuijsen & De Hullu 2002, p. 428.

⁶³ Harteveld & Robroek 2019, p. 55.

⁶⁴ Abels e.a. 2018, p. 9.

⁶⁵ Van Tulder, Meijer & Kalidien *NJB* 2017/310, p. 383.

neergelegd in art. 257b Sv. Tot slot hebben ook (sommige) bestuursorganen de bevoegdheid tot het uitvaardigen van een strafbeschikking. Deze bevoegdheid is neergelegd in art. 257ba Sv en staat bekend als de bestuurlijke strafbeschikking.

3.3.1 Het karakter

Met de invoering van de strafbeschikking werd beoogd om de transactie zoveel mogelijk te gaan vervangen. De transactie impliceert eigenlijk dat de verdachte niet bestraft wordt. Als aan de transactievoorwaarden voldaan is, is vervolging en bestraffing immers uitgesloten. Daarnaast wordt met de transactie een voorstel gedaan aan de verdachte, waarbij de keuze aan hem ligt of hij akkoord gaat met het voorstel. Er is dus sprake van een wilsovereenstemming tussen het OM en de verdachte. De strafbeschikking daarentegen strekt niet ter voorkoming van vervolging, maar is juist een vorm waarin het OM de verdachte kan vervolgen en vervolgens de verdachte zelf kan bestraffen.⁶⁶ Ondanks dat de strafbeschikking net als de transactie onder de buitengerechtelijke afdoeningsmodaliteiten valt, komt het rechtskarakter van de strafbeschikking meer overeen met dat van een rechterlijke veroordeling dan met dat van de transactie.⁶⁷ De strafbeschikking is immers aan te merken als een eenzijdige rechtshandeling die berust op een vaststelling van het OM van schuld aan een strafbaar feit.⁶⁸ Daarnaast hoeft er geen sprake te zijn van wilsovereenstemming tussen de verdachte en het OM.⁶⁹

3.3.2 Het criterium

De bevoegdheid tot het uitvaardigen van een strafbeschikking is neergelegd in art. 257a Sv. Alvorens de officier van justitie kan toekomen aan het uitvaardigen van een strafbeschikking dient hij ingevolge art. 257a lid 1 Sv eerst vast te stellen dat het feit begaan is door de verdachte, een strafbaar feit betreft en dat de verdachte eveneens strafbaar is. Vervolgens is de opgelegde straf voor tenuitvoerlegging vatbaar, tenzij door de verdachte ingevolge art. 257e Sv verzet is ingesteld.

Ingevolge art. 257a lid 1 Sv kan een strafbeschikking slechts worden opgelegd bij vaststelling van het begaan van een overtreding of een misdrijf waarop naar de wettelijke omschrijving een

⁶⁶ Van Tulder, Meijer & Kalidien *NJB* 2017/310, p. 383.

⁶⁷ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849, nr. 3, p. 1.

⁶⁸ Hartevelt & Robroek 2019, p. 53.

⁶⁹ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849, nr. 3, p. 52.

gevangenisstraf van maximaal zes jaar staat. De grenzen die in lid 1 worden gesteld aan het uitvaardigen van een strafbeschikking zijn vooral abstracte grenzen en niet nader gepreciseerd. Tijdens de totstandkoming van de Wet OM-afdoening achtte het OM zich slechts in staat om in eenvoudige zaken, waarbij het gaat om delicten met een relatief lage strafbedreiging, zonder tussenkomst van de rechter de verdachte een straf op te leggen.⁷⁰

In de Aanwijzing OM-strafbeschikking van 2017 was in paragraaf 3 nog een aanvullende eis opgenomen:

*Voor alle bestanddelen van het strafbare feit moet voldoende bewijs zijn, anders mag geen strafbeschikking worden uitgevaardigd. Voorafgaand aan het uitvaardigen van een strafbeschikking dient dan ook de schuld van de verdachte aan het feit te worden vastgesteld. Indien twijfel bestaat over de schuld van de verdachte, mag dus geen strafbeschikking worden uitgevaardigd. Een strafbeschikking mag ook niet worden uitgevaardigd wanneer sprake is van een schulduitsluitingsgrond.*⁷¹

Deze aanvullende eis is in de huidige Aanwijzing OM-strafbeschikking (inwerking getreden op 1 januari 2019) echter komen te vervallen.

De abstracte grenzen van lid 1 maken het mogelijk dat bepaalde gewelds- en zedenmisdrijven eveneens worden afgedaan door een strafbeschikking. Dit werd echter onwenselijk geacht en daarom was door kamerlid Eerdmans een motie ingediend, inhoudende een verzoek aan de regering om in de aanwijzing OM-strafbeschikking op te nemen dat gewelds- en zedenmisdrijven die letsel tot gevolg hebben niet in aanmerking dienen te komen voor een afdoening door middel van een strafbeschikking. Deze motie werd met algemene stemmen aanvaard.⁷² Hoewel deze motie met algemene stemmen was aanvaard, bevat de huidige aanwijzing OM-strafbeschikking een dergelijke overweging niet.

Gelet op het voorgaande kan worden gesteld dat er weinig begrenzingsen zijn voor de officier van justitie tot het opleggen van een strafbeschikking en dat de strafbeschikking in materiële zin een groot gebied bestrijkt.

Naast het criterium voor het opleggen van een strafbeschikking zorgen de door de officier van justitie mogelijk op te leggen sancties middels een strafbeschikking indirect ook voor een beperking voor de mogelijkheid om strafzaken middels een strafbeschikking af te doen.

In art. 257a lid 2 Sv staan de sancties opgesomd die door de officier van justitie kunnen worden opgelegd. Het gaat hierbij om een taakstraf voor maximaal 180 uren, een geldboete, onttrekking aan het verkeer, een schadevergoedingsmaatregel en een ontzegging van de

⁷⁰ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849, nr. 3, p. 5.

⁷¹ *Stcrt* 2017, 42314.

⁷² *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 16, p. 1.

rijbevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor de duur van maximaal zes maanden. Uiteraard kunnen die sancties alleen worden opgelegd indien de strafbepaling van het delict voorziet in het opleggen van die sanctie. Daarnaast bepaalt lid 3 dat de officier van justitie naast sancties ook aanwijzingen aan de verdachte kan opleggen. De aanwijzingen genoemd onder sub d en e Sv vertonen gelijkenis met de bijzondere voorwaarden als bedoeld in art. 14c lid 2 sub 4 en 14 Sr, die kunnen worden opgelegd bij een voorwaardelijke veroordeling. De belangrijkste begrenzing ten aanzien van de op te leggen sancties betreft de vrijheidsbenemende sanctie. De officier van justitie is niet bevoegd tot het opleggen van een vrijheidsbenemende sanctie, omdat het grondwettelijk is bepaald (art. 113 GW) dat alleen een rechter bevoegd is tot het opleggen van een vrijheidsbenemende sanctie.⁷³ Tot slot is het voor de officier van justitie eveneens niet mogelijk om een voorwaardelijke sanctie op te leggen. Het ontbreken van die mogelijkheid is herhaaldelijk betreurd.⁷⁴ Hoewel de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid de wetgever in 2003 had geadviseerd om het OM slechts de bevoegdheid te geven om een onvoorwaardelijke geldboete op te leggen, heeft de officier van justitie toch een ruimere bevoegdheid gekregen.⁷⁵

Tot slot is in de aanwijzing OM-strafbeschikking een aantal contra-indicaties opgenomen. In de volgende gevallen kan geen strafbeschikking worden opgelegd:

1. In politiek of publicitair gevoelige zaken. Slechts bij hoge uitzondering kan een uitzondering worden gemaakt op dit uitgangspunt;
2. Indien een strafbaar feit is gepleegd door:
 - Illegale vreemdelingen, tenzij dagvaarden niet mogelijk is dan kan een strafbeschikking inhoudende een geldboete worden opgelegd;
 - Asielzoekers, tenzij de asielzoeker zich kan legitimeren en een BRP-adres kan overleggen waarnaar de strafbeschikking kan worden opgestuurd of indien de strafbeschikking na adequate rechtsbijstand direct wordt betaald;
 - Verdachten zonder vaste woon- of verblijfplaats, tenzij hij een adres heeft waarnaar de strafbeschikking kan worden verstuurd of indien hij de strafbeschikking direct kan betalen.
3. Indien een minderjarige verdacht wordt van een misdrijf en daarbij een geldboete of schadevergoedingsmaatregel dient te worden opgelegd die afzonderlijk dan wel tezamen meer dan 200,00 euro bedragen;

⁷³ Harteveld & Robroek 2019, p. 52.

⁷⁴ Crijns & Kool 2017, p. 325.

⁷⁵ *Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid* 2003, p. 235.

4. Indien als sanctie de ontneming van de wederrechtelijk verkregen voordeel dient te worden opgelegd. Dit geldt voor zowel natuurlijke personen als rechtspersonen.⁷⁶

3.3.3 Procedurele voorschriften

In tegenstelling tot de behandeling van strafzaken in de enkelvoudige of meervoudige kamer vindt er bij de uitvaardiging van een strafbeschikking in principe geen openbare behandeling van de strafzaak plaats. Het is veelal een papieren beoordeling door de officier van justitie. Van een dagvaarding of oproeping is derhalve in de meeste gevallen geen sprake en van het voorhouden van stukken evenmin. Hieronder zal op een aantal opvallende procedurele aspecten van de strafbeschikking nader worden ingegaan, te weten: de verplichting om in sommige gevallen wel tot het horen van de verdachte over te gaan en de inhoud van de strafbeschikking.

Horen van de verdachte

De officier van justitie is bij het opleggen van een strafbeschikking niet verplicht tot het horen van de verdachte. Slechts in de gevallen waarin de strafbeschikking een taakstraf, ontzegging van de bevoegdheid motorrijtuigen te besturen of een aanwijzing betreffend het gedrag van de verdachte inhoudt, zal de verdachte gehoord moeten worden.⁷⁷ Daarnaast volgt uit art. 257c lid 2 Sv dat een verdachte eveneens gehoord dient te worden als er een hogere boete dan 2.000 euro is opgelegd. Tot slot is in paragraaf 2.3 van de Aanwijzing OM-strafbeschikking neergelegd dat de officier van justitie een verdachte ook kan horen indien hij dat noodzakelijk acht, bijvoorbeeld om tot een zorgvuldige schuldvaststelling en/of strafoplegging te komen. In de voornoemde gevallen dient de verdachte daadwerkelijk gehoord te worden wil de officier van justitie een strafbeschikking opleggen. Enkel de gelegenheid om te worden gehoord is onvoldoende. Van het horen dient tevens een verslag opgemaakt te worden en indien de uiteindelijke strafbeschikking afwijkt van de door de verdachte uitdrukkelijk onderbouwde standpunten dan dienen eveneens de redenen daartoe te worden opgenomen in het verslag.⁷⁸ Indien de verdachte gehoord moet worden, dan dient hij opgeroepen te worden voor een OM-hoorzitting. Art. 257c lid 1 Sv bepaalt voorts dat de verdachte uiterlijk voor de aanvang van het horen gewezen dient te worden op de mogelijkheid om toevoeging van een raadsman te verzoeken. Als uitgangspunt geldt evenwel dat het horen van de verdachte in gevallen waarin

⁷⁶ Bijlage 1 bij Aanwijzing OM-strafbeschikking.

⁷⁷ Art. 257c lid 1 Sv.

⁷⁸ Robroek 2017, p. 14.

geen wettelijke hoorplicht bestaat achterwege dient te blijven.⁷⁹ Nu in de meeste gevallen een verdachte niet gehoord hoeft te worden, is evenmin sprake van een openbare behandeling van de strafzaak en het voorhouden van stukken.

Inhoud strafbeschikking

De strafbeschikking moet schriftelijk zijn en de verdere formele inhoudelijke vereisten waar een strafbeschikking aan moet voldaan staan opgenomen in art. 257a lid 6 Sv. Evenals het aantekening mondeling vonnis bevat de strafbeschikking geen bewijs- en strafmotivering en geen bewijsmiddelen. De genomen beslissingen in de strafbeschikking hoeven immers in beginsel niet gemotiveerd te worden.⁸⁰ Een uitzondering op dit uitgangspunt is opgenomen in art. 257c lid 3. Deze uitzondering betreft de gevallen waarin een verdachte wordt gehoord en de strafbeschikking afwijkt van de door de verdachte uitdrukkelijk onderbouwde standpunten. In dat geval, dienen de redenen die tot afwijken hebben geleid te worden toegevoegd aan het verslag van het horen, voor zover zij niet reeds mondeling zijn opgegeven. Strikt genomen bestaat deze motiveringsplicht niet voor gevallen waarin gehoord wordt zonder dat er een hoorplicht bestaat. In de wetsgeschiedenis is echter geen aanwijzing te vinden dat die keuze bewust is gemaakt.⁸¹

3.3.4 Verzet

Indien de verdachte het niet eens is met de aan hem opgelegde strafbeschikking staat voor de verdachte ingevolge art. 257e Sv de mogelijkheid open tot het instellen van verzet. De verdachte dient binnen de termijn van veertien dagen, nadat het afschrift in persoon aan hem is uitgereikt, dan wel zich anderszins een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de strafbeschikking hem bekend is, verzet instellen. Indien verzet is ingesteld, dan bepaalt art. 257f lid 1 Sv dat de officier van justitie verplicht is om de zaak bij de rechter aan te brengen en de verdachte daarvoor op te roepen. De procedure bij de rechter zal op dezelfde wijze verlopen als in strafzaken waarin de verdachte wel gelijk was gedagvaard, aldus art. 257f lid 3 Sv. Het is dus niet zo dat de procedure voortbouwt op de strafbeschikking. Door het opnemen van de mogelijkheid tot verzet heeft de wetgever ervoor gezorgd dat de weg naar de rechter open blijft en zodoende is voldaan aan art. 6 lid 1 EVRM. Indien de mogelijkheid tot verzet niet zou bestaan en de procedure van schuld- en sanctievaststelling exclusief in handen van de officier van justitie zou liggen, zonder toegang tot de rechter, dan zou dit in alle opzichten onverenigbaar zijn met het in art. 6 lid 1 EVRM gewaarborgde recht op toegang tot de

⁷⁹ Robroek 2017, p. 16.

⁸⁰ Robroek 2017, p. 21.

⁸¹ Robroek 2017, p. 21.

onafhankelijke rechter.⁸² Echter, zal na het instellen van verzet de strafzaak wederom enkelvoudig worden behandeld, namelijk door de politierechter.

3.3.5 De verhouding tussen de politierechter en de strafbeschikking

Zoals uit hoofdstuk 2 blijkt had de strafbeschikking tot doel om de werklast onder rechters te verminderen. De invoering van de strafbeschikking zou voor de politierechter moeten betekenen dat een belangrijk deel van de normale omvang van het aantal strafzaken in beginsel zou verdwijnen. Er zijn echter ontwikkelingen die erop duiden dat de strafrechter onvoldoende wordt ontlast.⁸³ Ten eerste worden door de strafbeschikking vooral die zaken overgenomen die voorheen werden afgedaan door de transactie. Daarmee berust de straf - in tegenstelling tot de transactie – wel op een schuldvaststelling, maar is niet voldaan aan het doel om de strafrechter te ontlasten.⁸⁴ Ten tweede dient de rechter nog vaak ingezet te worden als de executie mislukt. De officier van justitie is namelijk niet bevoegd tot het opleggen van een vrijheidsbenemende sanctie, derhalve kan er dus ook geen vervangende hechtenis worden opgelegd bij een taakstraf of geldboete waardoor er geen stok achter de deur is. Tot slot bestaat ook nog de mogelijkheid tot verzet, waardoor de zaak alsnog voor de rechter komt.⁸⁵

3.3.6 Kritiek

In de literatuur zijn veel kritische kanttekeningen geplaatst bij de strafbeschikking. De kritiek die in de literatuur het meest prominent naar voren komt ziet op de schuldvaststelling.⁸⁶ In 2014 is een rapport uitgebracht *'Beschikt en gewogen'* waarin onder meer onderzoek is gedaan naar de schuldvaststelling bij het uitvaardigen van een strafbeschikking. In dit onderzoek is in 37 van de onderzochte zaken sprake van dossiers waarin onvoldoende wettig en overtuigend bewijs voorhanden was om een schuldvaststelling op te kunnen baseren. 18 van die zaken kunnen worden aangemerkt als 'grensgevallen', omdat een ander oordeel niet ondenkbaar is. Dat neemt echter niet weg dat ook in die gevallen in elk geval serieuze twijfel aanwezig is over het voorhanden zijnde bewijs.⁸⁷ De vereiste zorgvuldigheid brengt bovendien

⁸² Crijns 2006, p. 61-62.

⁸³ Bailleux e.a. 2019, p. 56.

⁸⁴ Abels e.a. 2018, p. 138, 178-179, 227, 232 en 249.

⁸⁵ Bailleux e.a. 2019, p. 57.

⁸⁶ Hartevelt & Robroek 2019, p. 58.

⁸⁷ *Beschikt en gewogen* 2014, p. 59.

mee dat het uitvaardigen van een strafbeschikking in zulke gevallen achterwege had moeten blijven.⁸⁸ Dit betekent dus dat in een deel van de onderzochte zaken het aanwezige bewijs onder de maat is. Een deel van de gebreken kan worden toegeschreven aan gebrekkig dossiervorming en kunnen vrij gemakkelijk verholpen worden. Indien de gevallen van gebrekkige dossiervorming buiten beschouwing worden gelaten dan blijven 21 zaken over waarin sterk betwijfeld zou kunnen worden of de strafbeschikking terecht is uitgevaardigd.⁸⁹ Als vervolgens gekeken wordt naar de zaakstroom dan blijkt dat in zowel de CVOM-zaakstroom als in de ZSM-zaakstroom in 8% van de gevallen ernstig kan worden betwijfeld of de strafbeschikking terecht is uitgevaardigd. Tot slot rest nog de vraag welk percentage kan worden aangemerkt als een acceptabel foutpercentage. Er mag immers niet vergeten worden dat ook rechterlijke uitspraken fouten kunnen bevatten of kunnen berusten op ontoereikend bewijs. Hier kan echter tegenin gebracht worden dat strafbeschikkingen in beginsel zien op eenvoudige zaken. Gelet hierop komen de onderzoekers tot de conclusie dat een foutpercentage van 8% - dat betekent dus dat het bewijs in één op de dertien zaken ondermaats is – ongewenst hoog is en dit percentage derhalve een ernstige indicatie is dat de grondigheid en zorgvuldigheid waarmee de schuldvaststelling geschiedt te wensen overlaat.⁹⁰ Tot slot kwam uit het onderzoek ten aanzien van de schuldvaststelling naar voren dat de door het CVOM uitgevaardigde strafbeschikkingen vaak niet afkomstig zijn van een daartoe bevoegde functionaris. Er bestaat derhalve een omvangrijke zaakstroom waarin van een schuldvaststelling door een bevoegde functionaris in het geheel geen sprake is.⁹¹

In 2017 is een ander rapport verschenen van de procureur-generaal bij de Hoge Raad, *Beproefd verzet*. In dit rapport staat de verzetsprocedure centraal. Ten aanzien van de schuldvaststelling komt in dit onderzoek naar voren dat de officier van justitie – na het ingesteld verzet – in 6% van de ZSM-zaken ter zitting vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolgning vorderde. In de arrondissementale zaakstroom ging het om 4% van de zaken. De rechter daarentegen week nog vaker af van de opgelegde strafbeschikking. In de ZSM-zaken werd in 23% van de zaken vrijgesproken en in de arrondissementale zaken ging het om 16% van de zaken. Meer specifiek sprak de politierechter in afgerond 12% van de zaken vrij.⁹² De onderzoekers stellen dat het percentage vrijspraken als hoog kan worden aangemerkt. Dit hoge percentage is des te opmerkelijker als bedacht wordt dat daaraan een herbeoordeling is

⁸⁸ *Kamerstukken II 2004/05*, 29 849, nr. 3, p 66.

⁸⁹ *Beschikt en gewogen 2014*, p. 59.

⁹⁰ *Beschikt en gewogen 2014*, p. 60.

⁹¹ *Beschikt en gewogen 2014*, p. 60.

⁹² *Beproefd verzet 2017*, p. 120.

voorafgegaan waarbij een deel van de zaken al is afgedaan door middel van een technisch sepot. De onderzoekers komen tot de conclusie dat in elk geval een deel van het grote aantal vrijspraken toegeschreven kan worden aan ontoereikend bewijs dat al kenbaar was ten tijde van de uitvaardiging van de strafbeschikking. Hieruit kan worden afgeleid dat ook het grote aantal vrijspraken als een indicatie kan worden aangemerkt dat schuldvaststelling bij het uitvaardigen van de strafbeschikking zorgvuldiger kan en moet.⁹³

3.4 Deelconclusie

In dit hoofdstuk stonden de procedures centraal. In de procedure van de politierechter zijn verschillende componenten terug te zien die aansluiten op de doelstelling die ten grondslag lag aan de invoering van de politierechter, namelijk het sneller afdoen van strafzaken. Dit is onder meer terug te zien in de kortere dagvaardingstermijn, de mogelijkheid tot (super)snelrechtzittingen en het direct mondeling uitspraak doen. Vervolgens is ingezoomd op de procedure van de OM-strafbeschikking, omdat ook het opleggen van een OM-strafbeschikking kan worden aangemerkt als enkelvoudige afdoening en daarbij zal de OM-strafbeschikking vaker worden ingezet voor het wegwerken van de (corona)achterstanden. Hoewel de achterliggende gedachte voor de invoering van de OM-strafbeschikking het ontlasten van de rechterlijke macht was, hebben verschillende ontwikkelingen ertoe geleid dat deze doelstelling niet altijd verwezenlijkt wordt. Bovendien is uit verschillende onderzoeken gebleken dat de schuldvaststelling door het OM te wensen overlaat.

⁹³ Beproefd verzet 2017, p. 120.

4. De besluitvorming

4.1 Inleiding

Al sinds in 1920 de alleensprekende rechter is geïntroduceerd door Minister van Justitie Heemskerk is de keuze voor enkelvoudige rechtspraak of meervoudige rechtspraak onderwerp van discussie. Verschillende argumenten worden over en weer gevoerd, enkele voorbeelden zijn: 'enkelvoudige afdoening zal ervoor zorgen dat de achterstanden terug worden gedrongen' en 'meervoudige rechtspraak zorgt voor minder fouten, drie weten immers meer dan één.' Dit zijn enkele argumenten die worden aangevoerd ter onderbouwing van de keuze voor enkelvoudige- of meervoudige rechtspraak. Hoewel deze argumenten vaak worden aangevoerd, is het nog maar de vraag of deze argumenten daadwerkelijk hout snijden. Om goed onderbouwd een keuze te kunnen maken voor de een of de ander, is het nodig om meer inzicht te krijgen in de besluitvorming van individuen en groepen. Aan de hand van onder meer psychologische inzichten is het niet alleen mogelijk om betere keuze te maken, maar kan ook inzicht worden verkregen in de valkuilen en mogelijke verbeterpunten zitten om zodoende de kwaliteit van de besluitvorming te verbeteren.

4.2 De voor- en nadelen

In veel gevallen sluiten de voordelen voor de meervoudige rechtspraak aan op de nadelen voor de enkelvoudige rechtspraak en vice versa. In het vervolg van deze paragraaf zullen de voordelen van de meervoudige rechtspraak en de nadelen voor de enkelvoudige rechtspraak dan ook tezamen worden besproken. Dit geldt eveneens voor de voordelen van de enkelvoudige rechtspraak en de nadelen voor de meervoudige rechtspraak.

4.2.1 Voordelen meervoudige rechtspraak en nadelen enkelvoudige rechtspraak

Bij de uiteenzetting van de voordelen van de meervoudige kamer zullen de voordelen worden onderverdeeld in twee groepen, te weten: voordelen ten aanzien van de kwaliteit van de besluitvorming en de uitspraak, oftewel de juridisch inhoudelijke voordelen, en ten tweede voordelen ten aanzien van de kwaliteit en de ontwikkeling van de rechtspraak in het geheel.

In de literatuur wordt veelvuldig aangevoerd dat de meervoudige rechtspraak de kwaliteit van de besluitvorming en van de uitspraak bevordert en zodoende tot juridisch inhoudelijke betere beslissingen leidt. Dit wordt gebaseerd op een aantal argumenten.

Ten eerste zorgt berechting door een meervoudige kamer er voor dat verschillende aspecten in een zaak worden belicht en wordt het risico verkleind dat details over het hoofd worden

gezien, doordat drie rechters naar de zaak kijken.⁹⁴ Met drie rechters kan een zaak zorgvuldiger en met meer aandacht worden behandeld.⁹⁵ Dit zou ertoe moeten leiden dat vergissingen en fouten worden voorkomen.

Een ander argument dat in de literatuur wordt aangevoerd is dat de meervoudige kamer het gevaar van tunnelvisie en verstarring kan voorkomen.⁹⁶ Bij (ervaren) politierechters bestaat het gevaar dat de rechter geneigd is het eigen oordeel voorop te stellen en minder gelegenheid heeft tot zelfreflectie dan in een meervoudige setting.⁹⁷ Dit argument kan echter genuanceerd worden. Het gevaar van tunnelvisie zou in groepen juist versterkt kunnen worden als groepsleden elkaars oordelen lichtvaardig bevestigen, waardoor de behoefte aan onderzoek kan afnemen.⁹⁸

Voorts komt het de besluitvorming ook ten goede dat een meervoudige kamer kan worden samengesteld uit rechters met verschillende specialismen, dat is vooral in complexe zaken een groot voordeel om de materie goed te kunnen bevatten en bevoordelen.⁹⁹ Naast de verschillende specialismen brengen meerdere rechters ook unieke achtergronden en ervaringen mee, waardoor inhoudelijke diversiteit wordt verondersteld en de kans op eenzijdigheid wordt verminderd. De inhoudelijke diversiteit draagt positief bij aan de kwaliteit van oordeels- en besluitvorming.¹⁰⁰

Een ander groot voordeel waardoor de kwaliteit van besluitvorming en van de uitspraak wordt bevorderd is dat de meervoudige kamer pas na twee weken uitspraak doet en derhalve een moment van bezinning heeft. Het is immers mogelijk dat een aanvankelijk rond lijkend bewijsconstructie achteraf lacunes vertoont, terwijl een aanvankelijk onvolledige bewijsconstructie later belangrijke schakels vertoont. Het hebben van een moment van bezinning en het op papier zetten van de uitspraak zorgt ervoor dat de lacunes en belangrijke schakels in de bewijsconstructie worden ontdekt.¹⁰¹

Tot slot is de collegiale beraadslaging – door middel van het raadkameren na afloop van de zitting – een kwaliteitsverhogend element voor de besluitvorming. Na de zitting wordt immers niet direct uitspraak gedaan. Eerst dient er een overleg plaats te vinden. Het overleg in de raadkamer kan leiden tot nieuwe inzichten, meer diepgang en kan creatieve oplossingen

⁹⁴ Baas, De Groot-van Leeuwen & Laemers 2010, p. 42.

⁹⁵ Baas, De Groot-van Leeuwen & Laemers 2010, p. 43.

⁹⁶ Drabbe *RMThemis* 1959, p. 534

⁹⁷ Baas, De Groot-van Leeuwen & Laemers 2010, p. 43.

⁹⁸ Baas 2020, p. 70.

⁹⁹ Baas 2020, p. 70.

¹⁰⁰ Ten Velden & De Dreu 2012, p. 18.

¹⁰¹ *Kamerstukken II* 1919/20 309, nr. 4, p. 2.

bieden. Dit geeft rechters ook de kans zich in relevante literatuur en jurisprudentie te verdiepen. Voorts kan onderlinge discussie in een meervoudige kamer handvatten bieden voor de interpretatie van in de wet onduidelijk omschreven begrippen. Meervoudige behandeling van een zaak leidt dus tot meer uitwisseling van kennis en inzichten. De collegiale beraadslaging zorgt ervoor dat de bij individuele rechters ontstane zienswijzen aan elkaar worden getoetst, tegen elkaar afgewogen en onder omstandigheden met elkaar in harmonie worden gebracht.¹⁰² Hermans spreekt ook wel van ‘uitfiltering van al te subjectieve oordelen’ en de Staatscommissie spreekt van bevordering van het ‘het relativeren van het eigen oordeel’.¹⁰³ Zo levert het gemiddelde van drie rechterlijke opvattingen een grotere waarborg voor een zuivere uitspraak op dan die van een alleensprekende rechter.¹⁰⁴ Daarom is een groot nadeel van de enkelvoudige rechtspraak dat de collegiale beraadslaging ontbreekt. Het gemis van de collegiale beraadslaging bij enkelvoudige rechtspraak wordt mijns inziens versterkt door de verzwaring van de zaken die door de politierechter worden afgedaan. De verruiming van de competentiegrens van de politierechter in 2003 en de aanpak van de rechtspraak om de achterstanden weg te werken hebben namelijk geleid tot een verzwaring van de politierechterzaken. De verruiming van de competentiegrens in 2003 heeft immers ertoe geleid dat de politierechter bevoegd is zaken af te doen waarin door de officier van justitie maximaal één jaar gevangenisstraf kan worden geëist in plaats van de oorspronkelijke zes maanden. Daardoor kunnen dus zwaardere zaken door politierechter worden afgedaan. Door COVID-19 zijn de achterstanden bij de rechtspraak enorm toegenomen. De aanpak van de rechtspraak om deze achterstanden in te lopen houdt in dat bepaalde meervoudige kamer zaken zullen worden afgewaardeerd naar zittingen van de politierechter. Dat zou eveneens kunnen leiden tot een verzwaring van de politierechterzaken. De verzwaring van de politierechterzaken heeft nog een bijkomend nadeel. Verzwaring van de politierechterzaken maakt het namelijk mogelijk dat verdachten die vanwege de zwaarte van het gepleegde feit berecht behoren te worden door de meervoudige kamer, maar vanwege efficiëntieoverwegingen berecht worden door de politierechter, deels kunnen ontkomen aan hun gerechtigde straf omdat de politierechter geen vrijheidsstraffen van meer dan een jaar kan opleggen.¹⁰⁵ Dit zorgt eveneens voor een te grote druk op de schouders van de alleensprekende rechter, met als risico dat deze te licht of te zwaar zal straffen.¹⁰⁶ Voorts zouden gerechten zich in toenemende mate genoodzaakt kunnen voelen om hierdoor hun

¹⁰² Bovend'Eert en Kortmann 2008, p. 68.

¹⁰³ Hermans *NJB* 2004, p. 1846.

¹⁰⁴ Drabbe *RMThemis* 1959, p. 541.

¹⁰⁵ Dijksterhuis, Jacobs en De Jongste 2003, p. 47.

¹⁰⁶ Dijksterhuis, Jacobs en De Jongste 2003, p. 57-58.

meer ervaren rechters in te zetten op politierechterzittingen, waardoor het gemiddelde ervaringsniveau van rechters in de meervoudige kamer kan afnemen.¹⁰⁷

Bovendien kan het voor gerechtsbesturen verleidelijk zijn om voor enkelvoudige rechtspraak te kiezen onder invloed van schaarste aan middelen en menskracht of wanneer ze geconfronteerd worden met hoge eisen voor doorlooptijden. Dit zou wellicht vanuit het oogpunt van kosten, efficiëntie en doorlooptijden wenselijk lijken, maar juist de werkdruk en de productie-eisen gesteld aan de alleensprekende rechter kunnen leiden tot verlies van kwaliteit. Zo moet een politierechter doorgaans een groot aantal strafzaken per dagdeel afdoen, terwijl de meervoudige kamer daarentegen er redelijk rustig de tijd voor kan nemen.¹⁰⁸ Zwaardere, juridisch complexere of maatschappelijk gevoeliger liggende zaken vergen bovendien diepere reflectie van de rechter, waarvoor niet altijd voldoende ruimte is door de hoge werkdruk waar de politierechters onder staan. Ook het inwinnen van advies van collega's kan gewenst zijn.¹⁰⁹ Als de alleensprekende rechter minder kwaliteit levert (bijvoorbeeld als gevolg van de werkdruk) zal vaker hoger beroep worden ingesteld en zal derhalve in hoger beroep ook meer moeten worden hersteld dit zal vaak ten koste gaan van de efficiëntie en van het vertrouwen in de rechterlijke macht.¹¹⁰ Voorts kan grootschalige enkelvoudige afdoening leiden tot het vaker instellen van hoger beroep, wat de doorlooptijd van zaken niet ten goede komt.¹¹¹

De tweede groep bestaat uit voordelen van de meervoudige kamer die de kwaliteit en ontwikkeling van de rechtspraak in z'n geheel bevorderen. Deze voordelen liggen onder andere op het gebied van intervisie en opleiding. De meervoudige kamer maakt het mogelijk dat onervaren rechters of rechters in opleiding ervaring in de praktijk kunnen opdoen in samenwerking met ervaren rechters.

Voorts geldt bij de meervoudige kamer ook de mogelijkheid tot indirecte intervisie en worden rechters in staat gesteld tot oefening in de vaardigheid van de overtuigingskracht.¹¹² De meervoudige kamer zorgt er ook voor dat de ervaren rechters blijven bij leren door in de meervoudige kamer waar te nemen hoe collega's de zaak benaderen en kennis te nemen van elkaars kwaliteiten en inzichten.

Daarnaast wordt veelal benadrukt dat de overtuigingskracht van rechterlijke oordelen door de meervoudige kamer groter is en daarmee eveneens de kans op aanvaarding, zowel voor de

¹⁰⁷ Raad voor de rechtspraak 2006c, p. 9.

¹⁰⁸ Ippel en Heeger-Hertter 2006, p. 8.

¹⁰⁹ Raad voor de rechtspraak 2006c, p. 10.

¹¹⁰ Boone e.a. 2007, p. 126.

¹¹¹ Baas, De Groot-van Leeuwen & Laemers 2010, p. 42.

¹¹² Ten Velden & De Dreu 2012, p. 21.

justitiabelen als voor de maatschappij.¹¹³ Het is aannemelijk dat het wellicht makkelijker zal zijn om de beslissing van drie rechters als juist te aanvaarden dan de beslissing van een alleensprekende rechter. Meervoudige rechtspraak kan procespartijen meer vertrouwen geven in een onpartijdige behandeling. Dit argument geldt nog sterker voor het hoger beroep. Het zal immers lastig te aanvaarden zijn voor iemand die in eerste aanleg het gelijk aan zijn kant heeft gekregen en vervolgens in hoger beroep het omgekeerde resultaat kan worden bereikt op basis van het oordeel van slechts één rechter.¹¹⁴

De wetgever en de rechterlijke macht kunnen voorts uitdrukking geven zwaar te tillen aan bepaalde rechtsinbreuken door een bepaalde zaak toe te delen aan de meervoudige kamer.¹¹⁵ Ook de formele sfeer van de behandeling door de meervoudige kamer kan hieraan bijdragen.¹¹⁶ Bovendien kan door middel van meervoudige rechtspraak de rechtseenheid worden bevorderd, doordat meervoudige kamers regelmatig van samenstelling wisselen.¹¹⁷ Daarmee is het gebruik van 'vaste kamers' in strijd.

Tot slot is er ook nog een organisatorisch voordeel van de meervoudige rechtspraak. De meervoudige kamer zorgt namelijk voor een soepelere arbeidsverdeling en dit zal uiteindelijk de efficiëntie ten goede komen.¹¹⁸

Ook Posner ziet grote meerwaarde in de meervoudige rechtspraak dit komt met name door het overleg dat onderling plaatsvindt en door de vermindering van subjectieve invloed van de individuele rechter. Daarnaast ziet hij ook vanuit rechtseconomisch perspectief meerwaarde in de meervoudige rechtspraak. De behandeling van een zaak door de meervoudige kamer reduceert volgens zijn theorie de kosten van de zwakke rechters. De gedachte hierachter is dat de meervoudige kamer kwalitatief betere uitspraken doet, waardoor de behoefte aan hoger beroep afneemt, dit leidt uiteindelijk tot kostenbesparing van de rechtspraak. Tot slot maakt meervoudige rechtspraak verdeling van de werkzaamheden mogelijk, waardoor de productiviteit van het gerecht wordt bevorderd.¹¹⁹

De voordelen van de meervoudige rechtspraak ten opzichte van de enkelvoudige rechtspraak dienen enigszins genuanceerd te worden. Die voordelen van de meervoudige rechterspraak zijn namelijk in sterke mate afhankelijk van de inzet en het functioneren van de individuele rechters. Wanneer een meerderheid van de rechters in de meervoudige kamer niet optimaal

¹¹³ De Hullu *DD* 1987, p. 148.

¹¹⁴ Van der Werff 1995, p. 155.

¹¹⁵ Tonkens-Gerkema 2002.

¹¹⁶ Groenhuijsen en Knigge 2002, p. 427.

¹¹⁷ Van der Werff 1995, p. 90.

¹¹⁸ Drion 2006, p. 194-195.

¹¹⁹ Posner 1985, p. 12.

functioneert, kan dit problematische gevolgen hebben. Daarbij verdient eveneens opmerking dat ervaring geen garantie biedt voor goed functioneren, en dat de meervoudige kamer, net zoals de alleensprekende rechter, dus afhankelijk is van de individuele kwaliteiten en inzet van de rechters.¹²⁰

4.2.2 Voordelen van de enkelvoudige rechtspraak en nadelen van de meervoudige rechtspraak

Een van de meest genoemde voordelen in de literatuur voor de enkelvoudige rechtspraak is de relatief korte doorlooptijd van de procedures. Indien zaken worden afgedaan door de politierechter hoeft immers geen collegiale beraadslaging plaats te vinden na de zitting en kan zodra het onderzoek ter terechtzitting is gesloten mondeling uitspraak worden gedaan.¹²¹ Daarentegen geldt voor de meervoudige rechtspraak dat juist sprake is van een langere doorlooptijd. Bij meervoudige rechtspraak is immers meer tijd nodig om tot een uitspraak te komen. Die langere doorlooptijden kunnen worden aangemerkt als een groot nadeel. Een tijdige behandeling van zaken is namelijk van groot belang voor rechtszoekenden, zodat zij verder kunnen met hun leven.¹²² Bovendien zal in de regel het besef van de begane fout steeds meer en meer verzwakken indien een geruime tijd tussen het plegen van het strafbare feit en de berechting daarvan zit. Tevens zal het verdiende van die straf niet meer in die mate gevoeld worden als het geval is wanneer de berechting en straf onmiddellijk op het strafbare feit volgt.¹²³ Voorts ondermijnen langdurige gerechtelijke procedures het vertrouwen in de rechtspraak en kosten de samenleving geld. Bovendien waarborgt de rechtsstaat fundamentele rechten, waaronder niet alleen het recht op een eerlijk en onpartijdig proces valt maar ook het recht op een eerlijk en onpartijdig proces binnen een redelijke termijn.¹²⁴ Daarnaast is de enkelvoudige rechtspraak efficiënter dan de meervoudige rechtspraak. Rechtspreken door slechts één rechter maakt het immers mogelijk dat meer zaken kunnen worden afgedaan. Daarbij zijn de werklast en de kosten relatief lager.¹²⁵ De inzet van meervoudige kamers vergt daarentegen meer menskracht en daarbij is ook de planning van meervoudige kamers ingewikkelder bij de aanhouding van een meervoudige zaak. De behandeling zal later zelden in dezelfde samenstelling worden voortgezet en dit leidt

¹²⁰ Ten Velden & De Dreu 2012, p. 19.

¹²¹ Drion 2006, p. 194-195.

¹²² Jaarverslag rechtspraak 2019, p. 11.

¹²³ *Handelingen II* 1920/21, 19 mei 1921 p. 18.

¹²⁴ Ahsmann & Hofhuis NJB 2014/1273, p. 1288.

¹²⁵ Hartmann en Leeuw 2006, p. 60

uiteindelijk tot productiviteitsverlies.¹²⁶

Naast organisatorische en efficiëntie voordelen, zijn er ook kwaliteitsverhogende voordelen toe te schrijven aan de enkelvoudige rechtspraak. Ten eerste kan worden verondersteld dat een alleensprekende rechter juist zorgvuldiger beslist, omdat de gehele verantwoordelijkheid van proces en uitspraak enkel in haar handen ligt.¹²⁷ Een uitspraak van een alleensprekende rechter hoeft daarnaast geen compromis te bevatten tussen verschillende opvattingen en kan derhalve meer eenheid vertonen.¹²⁸ Ook wat betreft de totstandkoming van het vonnis brengt de alleensprekende rechter meer 'vastheid en continuïteit' in de lagere rechtspraak.¹²⁹ De beslissing van de meervoudige kamer wordt daarentegen aan drie rechters toegerekend, ook al huldigt een van hen een minderheidsstandpunt.¹³⁰ Meervoudige rechtspraak kan aldus een valse schijn van eenheid wekken.¹³¹ Dit bezwaar geldt eveneens ter nuancering van het voordeel van collegiale beraadslaging door middel van de raadkamer. Bij complexe zaken kan het namelijk voorkomen dat in de raadkamer de meningen uiteenlopen over zowel het bewijs als de strafmaat, maar er komt altijd een unaniem oordeel uit. Hoe dit unanieme oordeel tot stand is gekomen, gaat schuil achter het geheim van de raadkamer.¹³² Dit wordt versterkt doordat Nederland geen dissenting opinion kent. Daardoor is het goed mogelijk dat niet alle drie de rechters een even grote inbreng hebben in het uiteindelijke vonnis. Zo kan een ervaren rechter een dominante rol spelen in een meervoudige kamer die verder uit jonge rechters of plaatsvervangers is samengesteld.¹³³

Een ander voordeel dat de kwaliteit van de rechtspraak verhoogt is gelegen in de informelere sfeer van de enkelvoudige kamer. Hierdoor staat de rechter dicht bij de verdachte en kan hij beter het dialoog aangaan met hem, waardoor hij wellicht beter zou kunnen doordringen tot de verdachte.¹³⁴ Een mondelinge uitspraak kan daarnaast ook beter aansluiten op de belevingswereld van de verdachte.¹³⁵ Aansluitend op dit voordeel kan worden gesteld dat de alleensprekende rechter zich actiever kan opstellen tijdens de terechtzitting.¹³⁶

¹²⁶ Baas, De Groot-van Leeuwen & Laemers 2010, p. 130.

¹²⁷ Groenhuijsen en Knigge 2002, p. 427.

¹²⁸ Baas 2020 p. 70.

¹²⁹ Drion 2006, p. 194-195.

¹³⁰ Drabbe *RMThemis* 1959, p. 531.

¹³¹ Drabbe *RMThemis* 1959, p. 532.

¹³² Crombag 2017, p. 392.

¹³³ Baas 2020, p. 55.

¹³⁴ De Hullu *DD* 1987, p. 148.

¹³⁵ Baas 2020, p. 69.

¹³⁶ Wesseling-van Gent *Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie* 1984, p. 3-4.

4.3 Empirische onderbouwing of een educated guess?

In het voorgaande paragraaf zijn de voor- en nadelen benoemd van zowel enkelvoudige afdoening als meervoudige afdoening. Dit waren voornamelijk voor- en nadelen die in de loop der tijd in de literatuur en in het wetgevingsproces zijn uiteengezet. Het grootste voordeel van de meervoudige afdoening ten opzichte van de enkelvoudige afdoening is dat de kwaliteit van meervoudige besluitvorming hoger ligt en derhalve een betere uitspraak tot stand komt met minder kans op fouten. Het is echter de vraag of dit argument daadwerkelijk op gaat of dat het slechts een argument is dat in de theorie goed werkt.

In 2012 is door Van Dijk, Sonnemans & Bauw is aan de hand van een experiment onderzocht of individuen daadwerkelijk meer fouten maken in hun besluitvorming dan groepen.¹³⁷ Voor het experiment moesten ongeveer 100 studenten – zonder specifieke juridische achtergrond – in dertig fictieve strafzaken beoordelen of de verdachte moest worden veroordeeld of worden vrij gesproken. Elke zaak bestond uit drie tot zes bewijsmiddelen die voor de verdachte ontlastend of belastend kon werken en elk bewijsmiddel had een bepaalde bewijskracht. Om er voor te zorgen dat de deelnemers zich ten volste zouden inzetten, konden ze geld verdienen met een correcte beslissing en geld verliezen bij een incorrecte beslissing. Vervolgens werden de deelnemers onderverdeeld in groepen van drie en konden zij overleggen door middel van een chatsessie. Na het overleg nam iedere groepsdeelnemer een beslissing, de meerderheid van de stemmen bepaalde uiteindelijk de beslissing van de meervoudige kamer.¹³⁸

Het resultaat van het experiment was als volgt. Groepen van drie maakten in hun besluitvorming in moeilijke zaken significant minder fouten dan individuen. De groepen van drie maakten zich aanzienlijk minder vaak schuldig aan het veroordelen van onschuldigen. Ook wanneer er geen overleg plaatsvond tussen de leden van de groep, maar hun individuele, onafhankelijk genomen beslissingen slechts werden opgeteld – waarbij het oordeel van de meerderheid bepalend was voor de groepsbeslissing – leidde dit in ingewikkelde zaken eveneens tot betere resultaten dan bij enkelvoudige besluitvorming. Opmerkelijk is dat groepen niet altijd beter scoorden dan de individuen. In eenvoudige zaken met hoge kans van schuld was het resultaat na overleg namelijk opvallend genoeg slechter. Het overleg zou er namelijk voor kunnen zorgen dat deelnemers elkaar op het verkeerde spoor zouden kunnen brengen. In de andere eenvoudige zaken was de meerwaarde van het overleg nihil. Het optellen van de individuele beslissingen van een groep in eenvoudige zaken resulteerde even vaak in correcte eindbeslissingen. De onderzoekers stelden daarom – mijns inziens ook

¹³⁷ Van Dijk, Sonnemans & Bauw 2012, p. 2.

¹³⁸ Van Dijk, Sonnemans & Bauw 2012, p. 11.

terecht – dat het vanuit het oogpunt van efficiëntie beter is om het raadkameroverleg in eenvoudige zaken achterwege te laten, mits de beslissers capabel genoeg zijn.¹³⁹

Aan de hand van dit experiment kan worden gesteld dat meervoudige besluitvorming wel degelijk de kans op foutieve beslissing verkleint, dit komt met name door de beraadslaging achteraf. Daarentegen zorgt beraadslaging in de eenvoudige zaken juist tot een toename van foutieve beslissingen genomen door groepen van drie.

4.4 Besluit- en oordeelsvorming gezien vanuit een psychologische invalshoek

Tot nu toe is stil gestaan bij de voor- en nadelen uit de literatuur en bij een empirisch studie. Om de voor- en nadelen van de enkelvoudige en meervoudige besluitvorming goed in kaart te brengen is dit echter niet zonder meer voldoende. Inmiddels is namelijk bekend, en tevens aanvaard, dat besluit- en oordeelsvorming niet enkel een logisch-rationele analyse van verzamelde feiten is, maar dat eveneens heuristieken en intuïtie daar bewust of onbewust een aanzienlijke rol in spelen.¹⁴⁰ Daarom is het van belang om de psychologische theorie achter enkelvoudige - en meervoudige besluitvorming in kaart te brengen.

4.4.1 Enkelvoudige besluitvorming

Rechters worden vaak geconfronteerd met een hoeveelheid aan informatie die in meer of mindere mate bepalend is voor de oordeelsvorming en de uiteindelijke beslissing. Uit onderzoek is gebleken dat wanneer mensen – en dus ook rechters – geconfronteerd worden met een grote hoeveelheid aan informatie, zij kiezen tussen twee besluitvormingstrategieën. De eerste strategie houdt in dat het nemen van een beslissing wordt uitgesteld of vermeden. Dit is echter niet altijd mogelijk of wenselijk – zoals bij de rechtspraak het geval is – voor die gevallen bestaat strategie twee. Bij strategie twee gaat men bewust of onbewust over tot het filteren van de beschikbare informatie.¹⁴¹ Hierbij spelen cognitieve vuistregels een belangrijke rol. Deze vuistregels worden ook wel heuristieken genoemd en worden vaak omschreven als praktische denkgeregels die de hoeveelheid aan informatie in voor de mens hanteerbare proporties terugbrengt. Het gebruik van heuristieken zorgt ervoor dat betrekkelijk snel en eenvoudig beslissingen kunnen worden genomen.¹⁴² Uit onderzoek is gebleken dat voor de rechterlijke besluitvorming voornamelijk drie categorieën heuristieken relevant zijn, namelijk:

¹³⁹ Van Dijk, Sonnemans & Bauw 2012, p. 22.

¹⁴⁰ Baas 2020, p. 35.

¹⁴¹ Ten Velden & De Dreu 2012, p. 23.

¹⁴² Baas 2020, p. 37.

de beschikbaarheidsheuristiek, de representativiteitsheuristiek en de ankerheuristiek.¹⁴³

De beschikbaarheidsheuristiek

De beschikbaarheidsheuristiek wordt vaak toegepast om de kans op, frequentie van of waarschijnlijke oorzaken te kunnen inschatten. Deze inschatting wordt gebaseerd op de mate waarin een eerder optreden van deze gebeurtenis beschikbaar is.¹⁴⁴ Deze beschikbaarheid kan door verschillende factoren worden beïnvloed. Door Kahneman worden de drie voornaamste factoren uiteengezet:

- Ten eerste het opvallende karakter van een gebeurtenis. Indien een gebeurtenis een opvallend karakter heeft, zorgt dit ervoor dat de desbetreffende gebeurtenis beter in het geheugen beschikbaar blijft;
- Ten tweede kunnen ingrijpende gebeurtenissen de beschikbaarheid in het geheugen tijdelijk verhogen;
- Tot slot zorgen ook persoonlijke ervaringen voor een verhoogde beschikbaarheid in het geheugen.¹⁴⁵

Een verhoogde beschikbaarheid in het geheugen heeft als gevolg dat de frequentie van een bepaalde gebeurtenis wordt overschat.

Vertaald naar de rechtspraak zou dit betekenen dat wanneer rechters een gebeurtenis goed kunnen herinneren desbetreffende gebeurtenis beter in het geheugen blijft hangen dan een gebeurtenis die geen sterke emoties oproept. Dit zou als gevolg kunnen hebben dat wanneer rechters een beslissing moeten nemen over de schuld of onschuld van een verdachte, de beschikbaarheid van bepaalde informatie ertoe zou kunnen leiden dat rechter eerder het besluit neemt tot veroordeling. Dit zou bijvoorbeeld kunnen zijn doordat in de media veelvuldig verslag is gedaan van een vergelijkbare zaak waarin de verdachte veroordeeld is.¹⁴⁶ Voorts zou de beschikbaarheidsheuristiek er ook toe kunnen leiden dat rechters die tijdens het werk voortdurend te maken krijgen met eenzelfde type misdrijf, zij de mate waarin dat type misdrijf voorkomt kunnen overschatten.¹⁴⁷ Dit wordt door Dawes ook wel de structurele beschikbaarheidsheuristiek genoemd.¹⁴⁸

¹⁴³ Rachlinski *Rechtstreeks* 2012a/2, p. 21-32.

¹⁴⁴ Reyes, Thompson & Bower, *Journal of Personality and Social Psychology* 1980/39, p. 2-4.

¹⁴⁵ Kahneman 2011, p. 138.

¹⁴⁶ Ten Velden & De Dreu 2012, p. 24.

¹⁴⁷ Baas 2020, p. 39.

¹⁴⁸ Dawes 2006, p. 149.

De representativiteitsheuristiek

De representativiteitsheuristiek komt neer op de neiging om een oordeel over een persoon of een gebeurtenis te baseren op stereotype overeenkomsten met soortgelijke personen en gebeurtenissen, in plaats van te baseren op voor die persoon of gebeurtenis specifieke informatie. Ook rechters kunnen deze vuistregel toepassen als ze categorische oordelen moeten geven, bijvoorbeeld over de schuld of onschuld van een verdachte, en zij daarbij hun oordeel doen baseren op de proceshouding van de verdachte. Dit zou ertoe kunnen leiden dat nerveus gedrag of juist beheerst gedrag ter zitting het oordeel van de rechter over de schuldvraag zou kunnen sturen.¹⁴⁹ Een nadeel van deze vuistregel is dat het gebruik ervan mensen – dus ook rechters – minder gevoelig maakt voor statistische informatie.¹⁵⁰

De ankerheuristiek

De derde heuristiek betreft de ankerheuristiek en komt vaak voor in besluitvormingssituaties. Een anker kan worden aangemerkt als een vertrekpunt dat wordt gebruikt voor het maken van een schatting, van bijvoorbeeld de hoogte van de straf of schadevergoeding.¹⁵¹ Te denken hierbij valt aan de eis van de officier van justitie in strafzaken.

Door Englich, Mussweiler en Strack is betoogd dat rechters minder gevoelig zouden zijn voor het gebruik van de ankerheuristiek. Hiertoe zijn een vijftal argumenten benoemd. Ten eerste gebeurt rechtspraak op grond van regels en voorschriften die ervoor zorgen dat irrelevante informatie zo veel mogelijk uit het besluitvormingsproces zullen worden gefilterd. Voorts zijn er richtlijnen voor het bepalen van de strafmaat. Ten derde bepaalt het bewijsrecht bepaalt nauwkeurig hoe het relevante bewijs moet worden vergaard en aangedragen. Ten vierde mag niet vergeten worden dat rechters professionals, getraind en opgeleid zijn tot het nemen van hoogwaardige beslissingen. Het vierde argument impliceert tevens – het vijfde argument – dat rechters hierdoor gemotiveerd zouden moeten zijn om juiste beslissingen te nemen.¹⁵² Er zijn echter kanttekeningen te plaatsen bij de voornoemde argumentatie. Het is namelijk herhaaldelijk vastgesteld dat rechters uit verschillende rechtsgebieden zich bij het vaststellen van feiten hebben laten leiden door irrelevante gegevens.¹⁵³

Daarnaast volgt uit het onderzoek van Chapman & Johnson dat de kans op het gebruik van

¹⁴⁹ Baas 2020, p. 39.

¹⁵⁰ Ten Velden & De Dreu 2012, p. 26-27.

¹⁵¹ Ten velden en De Dreu 2012, p. 29.

¹⁵² Englich, Mussweiler & Strack *Personality and Social Psychology Bulletin* 2006/32, p. 189.

¹⁵³ Guthrie, Rachlinski & Wistrich *Cornell Law Review* 2011/86, p. 791-792.

ankers wordt vergroot indien direct na het onderzoek ter terechtzitting de beraadslaging en de eindbeslissing zou volgen. Dit is een logisch uitgangspunt, omdat de argumenten die het anker bevestigen na de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting nog vers in het geheugen zitten.¹⁵⁴

Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd dat de kans op het gebruik van ankers door de politierechter wordt vergroot, aangezien de politierechter in de meeste zaken direct na sluiting van het onderzoek ter terechtzitting mondeling uitspraak doet, de argumenten die het anker bevestigen zitten dus nog vers in het geheugen van de politierechter. Voorts zou het voor de meervoudige kamer een aanwijzing kunnen zijn, om niet direct na sluiting van het onderzoek ter terechtzitting te gaan raadkameren.

Tot slot volgt uit het onderzoek van Englich, Mussweiler & Strack dat strafrechters en andere juristen zich in hoge mate lieten leiden door de eis van de officier van justitie, zelfs de zeer ervaren rechters waren daar niet ongevoelig voor. Het enige verschil tussen de onervaren en ervaren juristen en rechters was dat de ervaren rechters veel zekerder waren van hun beslissing dan hun onervaren collega's.¹⁵⁵ Ook uit het onderzoek van Van Duyne en Verwoerd komt naar voren dat de officier van justitie een grote invloed heeft op de rechterlijke besluitvorming. De officier van justitie geeft met zijn eis namelijk een bandbreedte waarbinnen door de rechter(s) wordt besloten.¹⁵⁶

Externe factoren

Zoals uit het voorgaande blijkt zorgen heuristieken voor het filteren van een grote hoeveelheid informatie en dit leidt derhalve tot het sneller nemen van beslissingen. Het valt echter te betwisten of het enkel gebruiken van heuristieken zal leiden tot nemen van juiste beslissingen. Dit betekent dus niet dat heuristieken niet gebruikt kunnen worden, maar dit betekent wel dat de gebruiker van een heuristiek zich bewust moet zijn van de gebreken die eraan kleven.¹⁵⁷ Om te zorgen dat de gebruiker van een heuristiek zich bewust is van de gebreken, is het van belang om te kijken naar welke omstandigheden leiden tot meer of minder gebruik van heuristieken. Hierbij dient gekeken te worden naar welke factoren ervoor zorgen dat rechters op een oppervlakkige wijze informatie verwerken dan wel op een systematische wijze verwerken. Het verwerken van informatie op een systematische wijze zorgt er immers voor dat een individu meer informatie tot zich neemt en derhalve minder hoeft terug te vallen op het (onbewuste) gebruik van heuristieken.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Enneking, Giesen & Rijnhout 2013, p. 1039.

¹⁵⁵ Englich *Law & Policy* 2006/28, p. 508-509.

¹⁵⁶ Van Koppen & De Keijser. 2017, p. 859.

¹⁵⁷ Rassin 2008, p. 68-69.

¹⁵⁸ Ten Velden & De Dreu 2012 p. 31.

Vanuit de praktijk van de rechtspraak zal gekeken worden naar welke externe factoren ervoor zorgen dat informatieverwerking op een oppervlakkige dan wel op een systematische wijze plaatsvinden. Factoren als tijdsdruk en mentale vermoeidheid kunnen ertoe leiden dat rechters informatie op een oppervlakkige en snellere wijze verwerken en derhalve eerder teruggrijpen op heuristieken.¹⁵⁹ Tijdsdruk kan onder meer ontstaan wanneer voor een bepaalde deadline een beslissing moet worden genomen, bijvoorbeeld wanneer het tijd is voor de behandeling van de volgende zaak dan wel wanneer er sprake is van uitloop van de zitting. Vanuit psychologisch invalshoek is het echter niet relevant om welke reden er tijdsdruk ontstaat. Het enkel ervaren van tijdsdruk is al voldoende om van invloed te zijn op het besluitvormingsproces van een individu. Uit een onderzoek van Wright gebleken dat wanneer tijdsdruk wordt ervaren door individuen zij meer aandacht besteden aan negatieve informatie dan aan positieve informatie.¹⁶⁰

Vertaald naar de (straf)rechtspraak betekent dit dat tijdsdruk ertoe kan leiden dat onevenredig aandacht wordt besteed aan informatie uit het dossier die het eerdere oordeel van de rechter bevestigt, deze valkuil staat ook bekend als *confirmation base*.¹⁶¹ Dit kan vrij riskant zijn, omdat de *confirmation base* een tweede valkuil versterkt namelijk: *belief perseverance*. *Belief perseverance* houdt in dat wordt vastgehouden aan een vooraf gevormde opinie en de *confirmation base* zorgt er weer voor dat het zoeken naar informatie en de interpretatie van die informatie op zodanige wijze gebeurt dat de vooraf gevormde opinie wordt bevestigd.¹⁶²

Voorts zorgt tijdsdruk tevens voor een verhoging van de intensiteit en snelheid waarmee naar afronding van het beslissingsproces wordt gezocht.¹⁶³ Tijdsdruk leidt er derhalve toe dat een rechter gevoelig raakt voor valkuilen als *confirmation base* en *belief perseverance*. Dit zorgt ervoor dat informatie op een oppervlakkige wijze wordt verwerkt in plaats van op een systematische wijze. Zodoende wordt het risico vergroot dat rechters voor het vormen van hun eindoordeel terugvallen op heuristieken.

Naast tijdsdruk zorgt ook mentale vermoeidheid ervoor dat sneller wordt teruggevallen op het gebruik van heuristieken.¹⁶⁴ Dit zou bijvoorbeeld kunnen ontstaan bij politierechterzittingen waarbij door een en dezelfde rechter achter elkaar meerdere zaken worden afgedaan. Psychologisch onderzoek laat ook zien dat het herhaaldelijk nemen van beslissingen de

¹⁵⁹ Ten Velden & De Dreu 2012, p. 32.

¹⁶⁰ Wright *Journal of Applied Psychology* 1974, p. 560 – 561.

¹⁶¹ Van Koppen & Schalken 2004, p. 122.

¹⁶² H.F.M. Crombag 2017, p. 390.

¹⁶³ Ten Velden & De Dreu 2012 p. 33.

¹⁶⁴ Kruglanski & Webster *Psychological Review* 1996/103, p. 272.

kwaliteit van het cognitief functioneren doet verminderen wat tot uiting komt in het eerder en sterker gebruikmaken van heuristieken.¹⁶⁵ Tijdsdruk en mentale vermoeidheid kunnen dus als risicofactoren worden aangemerkt en het gebruik van heuristieken bevorderen.

Order effects

Naast de besproken heuristieken kan de oordeelsvorming worden beïnvloed door zogenaamde *order effects*. Deze order effects kunnen worden onderverdeeld in twee groepen, te weten *primacy effects* en de *recency effects*.¹⁶⁶

Het *primacy effect* houdt in dat eerste ontmoetingen met nieuwe situaties, mensen, gebeurtenissen, objecten en feiten een grotere impact hebben op latere gedachten, gedrag en beslissingen dan latere ontmoetingen van vergelijkbare soort.¹⁶⁷ Indien dus op grond van een reeks van verschillende informatie een eindoordeel gegeven dient te worden dan neemt de invloed van nieuwe informatie op het eindoordeel af naarmate deze informatie zich later in de reeks bevindt.¹⁶⁸

Het *recency effect* houdt daarentegen in dat de meest recent verkregen informatie het makkelijkst te herinneren is en derhalve eerder gebruikt zal worden.¹⁶⁹ Beide effecten kunnen worden aangemerkt als een ‘automatisch’ mechanisme dat de evaluatie van opeenvolgende informatie, en daarmee de oordeelsvorming, onbewust kunnen beïnvloeden.¹⁷⁰ Beïnvloeding van de oordeelsvorming door de *primacy* en *recency effects* kan onder meer verklaard worden als een gevolg van dat de beslisser vermoeid raakt, waardoor het verwerken van informatie moeizamer verloopt naarmate er meer gegevens binnenkomen. Of simpelweg als een proces van afnemende aandacht.¹⁷¹

Walker, Thibaut en Andreoli hebben in 1972 onderzoek gedaan naar het optreden van order effects tijdens een strafrechtelijke procedure. In de studie hebben zij de deelnemers gevraagd om gelijk na een direct aansluitende presentatie een oordeel te vellen over de (on)schuld van de verdachte in een (gefingerde) strafrechtelijke procedure. Uit dit onderzoek concludeerden zij dat de deelnemers niet alleen een sterke voorkeur voor hadden voor het standpunt van de partij die het laatst aan het woord was geweest, maar ook een voorkeur met betrekking tot feiten en stellingen die bij elke presentatie het laatst aan de orde waren gekomen.¹⁷²

¹⁶⁵ Muraven & Baumeister *Psychological Bulletin* 2000, p. 249.

¹⁶⁶ Enneking, Giesen en & Rijnhout 2013, p. 1067.

¹⁶⁷ Tulving 2007, p. 31.

¹⁶⁸ Enneking, Giesen & 2013 Rijnhout 2013, p. 1068.

¹⁶⁹ Plous 1993, p. 42.

¹⁷⁰ Enneking, Giesen & Rijnhout 2013, p. 1069.

¹⁷¹ Tulving 2007, p. 38 – 40.

¹⁷² Walker, Thibaut & Andreoli *The Yale Law Journal* 1972, p. 225.

Andere onderzoeken hebben laten zien dat de kans op het intreden van order effects afneemt naarmate er meer tijd zit tussen het aandragen van de informatie en het moment dat beslissers een oordeel dienen te geven. Daarentegen neemt de kans op het optreden van order effects juist toe als direct na het aandragen van informatie door de beslissers een oordeel gegeven dient te worden.¹⁷³

Het is duidelijk dat de mate van tijdsverloop van invloed is op het (al dan niet) optreden van order effects. Waarbij het voornamelijk gaat om de tijd tussen het ontvangen van de informatie en het moment dat een oordeel gegeven dient te worden.

¹⁷³ Enneking, Giesen & Rijnhout 2013, p. 1071.

4.4.2 Groepsbesluitvorming

Rechters kunnen ook wel aangemerkt worden als kenniswerkers. Zij hebben immers kennis nodig om hun primaire taak – rechtspreken – uit te kunnen voeren. Zonder goede en actuele kennis is het niet mogelijk voor rechters om een kwalitatief goed oordeel te geven. Daarbij bouwt elke rechter een eigen verzameling van kennis op door middel van opgedane ervaringen en inzichten. De kennis van elke rechter is derhalve uniek.¹⁷⁴ Zowel voor het besluitvormingsproces van de alleensprekende rechters als die van de meervoudige kamer is de aanwezigheid van kennis dus erg belangrijk voor de te nemen beslissing. De meervoudige kamer onderscheidt zichzelf in een belangrijk opzicht ten aanzien van de alleensprekende rechter. In het besluitvormingsproces van een groep zijn namelijk meer inzichten en meer informatie beschikbaar. De grotere hoeveelheid van informatie is in beginsel gunstig voor de kwaliteit van de besluitvorming.¹⁷⁵ Dit sluit ook aan bij het veel gehoorde argument voor meervoudige rechtspraak, namelijk '*drie weten meer dan één*'. Het slechts aanwezig zijn van die kennis is echter niet voldoende. Om te kunnen profiteren van de aanwezige kennis zijn twee factoren van groot belang. Ten eerste dient alle aanwezige kennis (en informatie) uitgewisseld te worden en ten tweede dient naar aanleiding van de uitwisseling van alle kennis en informatie ook gediscussieerd te worden, om zo de gekregen kennis en informatie te verwerken en uiteindelijk toe te passen in het eindoordeel.¹⁷⁶ Kennisuitwisseling bestaat dus uit twee actieve processen, namelijk het geven van kennis en informatie en het verzamelen daarvan. Voor een optimale kennisuitwisseling zou elke rechter van de meervoudige kamer voortdurend moeten wisselen tussen de rol van *kennisdonateur* en *kennisverzamelaar*.¹⁷⁷ Ook vanuit sociaalpsychologisch oogpunt verdient groepsbesluitvorming de voorkeur boven individuele besluitvorming.¹⁷⁸ De aanwezigheid van meer personen leidt immers tot een situatie waarin verschillende vaardigheden, kennis en informatie kunnen worden uitgewisseld, zodat zodoende adequate beslissingen worden genomen. Bovendien is de (potentiele) capaciteit van groepen om kennis en informatie te onthouden en verwerken groter dan die van een individu.¹⁷⁹ Om de potentie van groepsbesluitvorming daadwerkelijk te realiseren zijn wederom twee factoren van belang. Ten eerste de mate waarin informatie en kennis worden uitgewisseld, dit wordt beïnvloed door de sociale motivatie en ten tweede de wijze waarop de

¹⁷⁴ Taal AA 2017, p. 456.

¹⁷⁵ De Baas 2020, p. 43.

¹⁷⁶ Taal AA 2017, p. 458.

¹⁷⁷ Taal AA 2017, p. 458.

¹⁷⁸ Ten Velden en De Wilde 2013, p. 1109.

¹⁷⁹ Hartwick, B.H. Sheppard & J.H. Davis 1982, p. 68.

verkregen informatie wordt verwerkt, dit wordt beïnvloed door de epistemische motivatie op individueel niveau.¹⁸⁰

Sociale motivatie

De sociale motivatie kan worden onderverdeeld in coöperatieve en individualistische motivatie. Personen met een coöperatieve motivatie zien de besluitvorming als een gemeenschappelijke taak die het beste in harmonie kan worden verricht. Bij de personen waarbij de individualistische motivatie voorop staat, staat met name persoonlijk succes centraal. Zo kunnen zij proberen het besluitvormingsproces zodanig te sturen, dat de uiteindelijk beslissing aansluit op hun persoonlijke voorkeuren waarbij voorbij wordt gegaan aan de voorkeuren van anderen. Het besluitvormingsproces wordt dan vooral als een competitieve taak gezien. Concreet genomen zal een individu met een hoge individualistische motivatie enkel argumenten en informatie aandragen die de eigen ideeën, argumenten en voorkeuren onderbouwen.¹⁸¹

Hoewel het in de eerste instantie lijkt alsof coöperatieve motivatie bevorderlijk is voor de besluitvorming, is dit echter niet het geval. Als groepsleden immers te veel gefocust zijn op het behouden van harmonie en consensus binnen de groep zullen zij zich meer richten op de overeenkomsten en dus op de gedeelde informatie die door allen of in ieder geval door velen van de groep wordt herkend. Dit zou kunnen leiden tot zelfcensuur, maar het voornaamste risico is dat dit ten koste kan gaan van unieke informatie van individuele leden die evengoed waardevol kunnen zijn. Met name de druk die ervaren kan worden om consensus te bereiken kan het debat ondermijnen.¹⁸² Voorts kan coöperatieve motivatie ook leiden tot bezorgdheid onder de groepsleden over de indruk die zij achterlaten bij de andere leden van de groep.¹⁸³ Dit zou bijvoorbeeld het geval kunnen zijn bij minder ervaren rechters, rechterplaatsvervangers of rechters in opleiding die indruk proberen te maken op de meer ervaren rechters binnen de groep. Die bezorgdheid kan op haar beurt er voor zorgen dat een minder kritisch debat plaatsvindt. Tot slot kunnen groepsleden de neiging hebben om ervan uit te gaan dat informatie die zij over het hoofd zien, door andere groepen wel opgemerkt zal worden. Als meer leden binnen de groep deze neiging zijn toegedaan, wordt de kans groter dat andere belangrijke informatie niet of slechts beperkt besproken wordt. Wanneer rechters immers in te sterke mate vertrouwen op de aandacht en inzet van de andere rechters van de meervoudige kamer, zou het mogelijk zijn dat die rechter dan bewust dan wel onbewust op sommige

¹⁸⁰ Ten Velden & De Wilde 2013, p. 1116.

¹⁸¹ Baas 2020, p.43.

¹⁸² Ten Velden & De Wilde 2013, p. 1117.

¹⁸³ Baas 2002, p. 44.

momenten zelf de aandacht laat verslappen en belangrijke informatie derhalve onbesproken blijft.¹⁸⁴ Kortgezegd kan coöperatieve motivatie als het ware leiden tot productieblokkering. Coöperatieve motivatie zorgt er immers voor dat de nadruk sterk komt te liggen op harmonie en het bereiken van consensus wat zal leiden dat leden minder geneigd zijn om eigen inzichten en (tegensprekende) informatie te delen dit heeft als gevolg dat een minder kritisch debat ontstaan.¹⁸⁵

Zowel de individualistische als de coöperatieve motivatie kunnen dus voor vertekeningen zorgen binnen het proces van informatie-uitwisseling. Enerzijds kunnen leden met een sterk coöperatieve motivatie de focus te sterk leggen op harmonie, waardoor zij de neiging hebben om hun afwijkende informatie minder snel te delen en de gedeelde informatie centraal te laten staan. Anderzijds zijn leden met een sterke individualistische motivatie meer gefocust op persoonlijk succes, waardoor zij enkel die informatie aandragen die aansluiten op hun eigen voorkeuren. Dit zou echter wel kunnen zorgen voor een toename in het delen van afwijkende informatie, wat uiteindelijk het besluitvormingsproces ten goede komt. De keerzijde is echter wel dat leden met een sterke individualistische motivatie de inbreng van andere leden minder serieus nemen en zelfs kunnen negeren, wat weer een negatief effect heeft op het besluitvormingsproces. Het is dus van belang dat de juiste balans wordt gevonden.

Er zijn factoren aan te wijzen die het vinden van de juiste balans bevorderen en dit betekent automatisch dat daarmee eveneens de kwaliteit van het besluitvormingsproces wordt bevorderd. De belangrijkste zijn de collectieve identiteit, interacties in het verleden en verwachte interacties in de toekomst.¹⁸⁶ Die bevorderende factoren zijn eveneens in de rechtspraak aanwezig. Rechters zijn zich bewust van hun ambt en van hun verantwoordelijkheden als belangrijk onderdeel van de Nederlandse rechtstaat. Derhalve beschikken zij over een collectieve identiteit. Bovendien werken rechters binnen afdelingen in teams, komen zij elkaar geregeld tegen en werken zij geregeld samen. Tot slot geven zij elkaar geregeld feedback. Dit tezamen is bevorderlijk voor de coöperatieve motivatie, waardoor de nadelen van de coöperatieve motivatie tot een minimum wordt beperkt en slechts de voordelen van de coöperatieve motivatie zullen resteren.¹⁸⁷

Epistemische motivatie

Naast het uitwisselen van informatie is de wijze waarop informatie wordt verwerkt ook van

¹⁸⁴ De Dreu, Nijstad & Knippenberg *Personality and Social Psychology Review* 2008, p. 25.

¹⁸⁵ Baas 2020, p.

¹⁸⁶ Ten Velden & De Wilde 2013, p. 1123.

¹⁸⁷ De Dreu, Nijstad & Knippenberg *Personality and Social Psychology Review* 2008, p. 27.

groot belang. Informatie kan op twee manieren worden verwerkt. Ten eerste op een snelle en oppervlakkige wijze en ten tweede op een intensieve en systematische wijze, waarbij tevens alle alternatieven worden geëvalueerd.¹⁸⁸

Op welke wijze informatie wordt verwerkt is onder meer afhankelijk van persoonlijkheids- en groepskenmerken. Bij de persoonlijkheidskenmerken gaat het voornamelijk om de mate waarin een individu openstaat voor ervaringen en behoefte heeft aan cognitie, cognitieve afsluiting en structuur. Het openstaan voor ervaringen is eigenlijk een overkoepelende term voor een reeks eigenschappen die zorgen voor de openheid van een individu, het gaat hierbij om eigenschappen zoals creativiteit, voorstellingsvermogen en ontvankelijkheid voor ideeën en opmerkzaamheid voor gevoelens. Indien er sprake is van een behoefte aan cognitie, bestaat er een intrinsieke, intellectuele wens om de wereld te begrijpen wat zorgt voor een intensieve informatieverwerking. Zij evalueren alle beschikbare informatie en hebben voornamelijk oog voor de kwaliteit van de aangevoerde argumenten. Deze personen hebben een hoge epistemische motivatie. Daarentegen hebben personen met een lage epistemische motivatie meer behoefte aan cognitieve afsluiting wat leidt naar de wens om eenduidige en stellige antwoorden te vinden op vragen. Vanuit deze wens redeneren deze personen vaak rigide en zijn zij geneigd snel een oordeel te vellen, zelfs bij onvoldoende bewijs. Des te minder behoefte er is aan cognitieve afsluiting, des te meer er op zoek wordt gegaan naar aanvullende informatie en meer energie wordt gestoken in de interpretatie van de informatie.¹⁸⁹ Samen met de cognitieve afsluiting is eveneens de behoefte aan structuur negatief gerelateerd aan de epistemische motivatie. De behoefte aan structuur zorgt er namelijk voor dat personen sneller geneigd zijn om op grond van eerdere ervaringen sneller besluiten te nemen en die besluiten te baseren op stereotyperingen.¹⁹⁰ Bijkomend effect is dat zij minder openstaan voor afwijkende inzichten en minderheidsstandpunten dan personen die in mindere mate behoefte hebben aan structuur.¹⁹¹ Zowel de behoefte aan cognitieve afsluiting als de behoefte aan structuur leiden ertoe dat leden uit een groep op individueel niveau terugvallen op de in paragraaf 2.5.1 genoemde heuristieken.¹⁹²

Niet alleen de voornoemde persoonlijkheidskenmerken, maar ook groepskenmerken zijn bepalend voor de mate van de kwaliteit van de epistemische motivatie en de informatieverwerking. Wanneer er sprake is van homogeniteit van voorkeuren onder groepsleden, zal dit ervoor zorgen dat de groepsleden sneller overtuigd zijn van de juistheid

¹⁸⁸ Ten Velden & De Wilde 2013, p. 1123.

¹⁸⁹ Ten Velden & De Wilde 2013, p. 1125.

¹⁹⁰ Baas 2020, p 46.

¹⁹¹ Kruglanski e.a. *Psychological Review* 2006, p. 98.

¹⁹² Tversky & Kahneman *Science* 1974/184, p. 1128-1129.

daarvan. Dit verzwakt juist de epistemische motivatie. Daarentegen zorgt heterogeniteit van voorkeuren er juist voor dat groepsleden meer informatie zullen zoeken vanwege de onzekerheid van de juistheid van de eigen voorkeuren.¹⁹³ Het is echter wel van belang dat binnen de groep een sfeer heerst waarbij het voor ieder groepslid vrij staat om zich kritisch te uiten. Pas wanneer dat het geval is, zal de epistemische motivatie het besluitvormingsproces positief kunnen beïnvloeden. Machts- en statusverschillen binnen een groep kunnen een gevaar zijn voor de open sfeer en derhalve een negatieve werking op de epistemische motivatie hebben. Wanneer groepsleden binnen de groep worden geconfronteerd met sterke machts- en statusverschillen kan dit als gevolg hebben dat zij zich conformeren aan degene met macht en status, waardoor zij zich minder vrij voelen om eigen en afwijkende standpunten aan te voeren.¹⁹⁴

Naast de persoonlijkheids- en groepskenmerken, zijn er ook een aantal externe factoren die de van invloed zijn op de epistemische motivatie. De eerste component is het belang van de te nemen beslissing, met name de mate waarin groepsleden verwachten dat het besluitvormingsproces wordt geobserveerd en de uiteindelijke beslissing wordt geëvalueerd. Indien de verwachting in grote mate aanwezig is, zullen de groepsleden zich meer verantwoordelijk voelen voor het proces en de uitkomst met als gevolg dat de aanwezige informatie grondiger wordt bestudeerd wat de kwaliteit van de beslissing weer ten goede komt.¹⁹⁵ Voorts kunnen factoren als tijdsdruk en vermoeidheid ervoor zorgen dat informatie sneller als toereikend wordt gezien en minder informatie wordt uitgewisseld waardoor – zoals uit paragraaf 4.5.1 al bleek – sneller wordt teruggevallen op het gebruik van heuristieken.¹⁹⁶ Er is derhalve sprake van een lage epistemische motivatie wat leidt tot een oppervlakkige wijze van informatieverwerking.

Voor een positieve werking van de epistemische motivatie op de groepsbesluitvorming, is het tevens van belang dat er beslisregels zijn waardoor voor iedereen op voorhand duidelijk is op welke manier een beslissing genomen dient te worden. Er bestaan twee varianten beslisregels, namelijk de unanimitétsregel en de meerderheidsregel. Voor het bevorderen van de kwaliteit van de groepsbeslissing is de unanimitétsregel een beter instrument dan de meerderheidsregel. Het hanteren van de unanimitétsregel zet de groepsleden aan tot het meer uitwisselen en verwerken van informatie, alle groepsleden moeten immers overtuigd zijn

¹⁹³ Schulz-Hardt, Jochims & Frey *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 2002, p. 585.

¹⁹⁴ Baas 2020, p. 48.

¹⁹⁵ Baas 2020, p. 49.

¹⁹⁶ De Dreu *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 2003, p. 292 – 293.

om tot een beslissing te komen. Bij het hanteren van de meerderheidsregel is dit minder het geval, omdat niet alle leden overtuigd hoeven te zijn om tot een eindbeslissing te komen.¹⁹⁷

Adequate groepsbesluitvorming

Gelet op het voornoemde is er dus sprake van een adequate groepsbesluitvorming wanneer alle leden van de groep relevante informatie aanvoeren inclusief afwijkende standpunten, open staan voor de argumenten van de andere leden en eveneens bereid zijn om zich door die andere argumenten te laten overtuigen, dat zij argumenten niet beoordelen op basis van de groepsleid die ze aanvoert en tot slot dat zij de groepsbesluitvorming als gezamenlijke verantwoordelijkheid beschouwen. Hieruit kan worden afgeleid dat voornamelijk de mate waarin informatie wordt uitgewisseld en wordt gediscussieerd over de aangedragen informatie bepalend is voor de kwaliteit van de groepsbesluitvorming. Dit wordt bevorderd indien het groepsbesluitvormingsproces het resultaat is van coöperatieve motivatie in combinatie met een hoge epistemische motivatie en er bovendien sprake is van een open sfeer waaronder het debat plaatsvindt.

4.4.3 De valkuilen van groepsbesluitvorming

De meerwaarde van groepsbesluitvorming ligt voornamelijk in het uitwisselen van informatie en de discussie die daaruit voortvloeit, de beraadslaging is dus de meerwaarde. Er zijn echter valkuilen die ervoor kunnen zorgen dat de waarde van de beraadslaging wordt verminderd.¹⁹⁸ Een aantal van die valkuilen zijn in het bovenstaande al de revue gepasseerd en zullen in het navolgende niet nogmaals worden herhaald.

Ten eerste het risico van de consensus-impliceert-juistheid-effect. Dit houdt in dat wanneer de meerderheid van de groep dezelfde opvatting deelt over een kwestie, automatisch wordt aangenomen dat die opvatting ook daadwerkelijk juist is. Hierdoor wordt het verdere uitwisselen van informatie gestaakt. Daarentegen kunnen onenigheid en tegenspraak juist ervoor zorgen dat telkens meer informatie wordt aangedragen, wat uiteindelijk leidt tot een versterking van het besluitvormingsproces. Dit kan ook worden verwezenlijkt als gebruikt wordt gemaakt van de eerder besproken unanimiteitsregel.¹⁹⁹

Groepsbesluitvorming zou voorts ook het risico van groepspolarisatie meebrengen. Daarmee wordt bedoeld dat de kans bestaat dat door een groep meer risicovollere en extremere beslissingen worden genomen dan door individuele rechters. Daarnaast zou ook het verschijnsel *social loafing* kunnen optreden. Groepsleden zouden zich minder kunnen inzetten

¹⁹⁷ Ten Velden & De Wilde 2013, p. 1129-1130.

¹⁹⁸ Baas, De Groot-van Leeuwen & Laemers 2012, p. 14-18.

¹⁹⁹ Nijstad 2009, p. 9.

voor een gemeenschappelijk resultaat dan wanneer zij individueel verantwoordelijk zouden zijn voor de genomen beslissing. Het risico van *social loafing* wordt vergroot wanneer de individuele bijdrage niet zichtbaar is en achteraf geen evaluatie plaatsvindt. Vergelijkbaar met het verschijnsel *social loafing* is het *ringelmann-effect*, dit houdt in dat hoe meer medewerkers zich bezig houden met één taak des te meer de gemiddelde individuele inspanning verminderd.²⁰⁰

Een volgend mogelijk valkuil is dat een individu de neiging kan hebben om zich aan te passen aan de heersende moraal van de groep, dit wordt ook wel conformisme genoemd. In nauw verband met het conformisme staat socialisatie. Dit houdt in dat een individu bewust en onbewust de normen en waarden van de groep krijgt aangeleerd en hier ook naar gaat handelen.²⁰¹ Wanneer conformisme en socialisatie in sterke mate aanwezig zijn kan dit een kritisch en open debat belemmeren en gaat dit derhalve ten koste van de besluitvorming.

4.5 Beschermende factoren

De meerwaarde van groepsbesluitvorming wordt met name gezien in het overleg achteraf, maar zoals uit het voorgaande blijkt bestaan er meerdere valkuilen. Wat betekent dit voor de rechtspraak? Mijns inziens zijn er binnen de rechtspraak een aantal beschermende factoren aanwezig die ertoe kunnen leiden dat de valkuilen van groepsbesluitvorming zoveel mogelijk worden omzeild, waardoor de kwaliteit van het besluitvormingsproces toeneemt.

Aanwijzing van procesverantwoordelijke

Ten eerste kunnen de valkuilen deels worden omzeild wanneer één iemand van de groep wordt aangewezen als procesverantwoordelijke. In de meervoudige kamer wordt deze rol als procesverantwoordelijke toebedeeld aan de voorzitter. Dit is een belangrijke factor wat ervoor zorgt dat meer informatie uitgewisseld wordt en derhalve sprake is van een open debat. Uit onderzoek blijkt namelijk dat als een groepslid verantwoordelijk is voor het proces, hij meer informatie verlangt alvorens een definitieve beslissing wordt genomen. Zodoende zal er meer informatie worden gezocht en ongedeelde informatie worden uitgewisseld.²⁰²

Beoordeling door gelijken

Daarnaast zijn binnen de meervoudige rechtspraak twee prikkels aan te wijzen die ervoor zorgen dat informatie grondiger wordt verwerkt. Ten eerste laten de leden van de meervoudige kamer zich in de raadkamer bekijken door gelijken, wat als een aanmoediging kan worden

²⁰⁰ Nijstad 2009, p. 88.

²⁰¹ Buchanan & Huczynski 2004, p. 371-372.

²⁰² Scholten e.a. *Journal of Experimental Social Psychology* 2007/33, p. 550.

gezien om informatie grondiger te zoeken en verwerken. Er is dus als het ware een sociale controle onderling die de kwaliteit van de besluitvorming kan bevorderen.²⁰³ Hetgeen voormalig strafrechter Baudein in 2012 zei sluit hier mooi op aan:

*'Heel vaak zit je in een combinatie van drie. Er is [dan] ook onderling allerlei controle op de zaak. [...] Stel voor, je zit met een meervoudige kamer waarbij het gaat om een straatroof van een oude vrouw die is overvallen. Als je zelf een oude moeder hebt, is dat een omstandigheid die je moet inbrengen in het overleg. Van, hou me wel in de gaten, want dit raakt me persoonlijk. Op die manier werken rechters.'*²⁰⁴

Om eventuele status- en machtsverschillen tot een minimum te beperken zou het verstandig zijn om tijdens de hoofdelijke omvraag in de raadkamer eerst de griffier en vervolgens de rechter met de minste ervaring aan het woord te laten en te eindigen met de rechter met de meeste ervaring (de voorzitter). Dit was ooit ook vastgelegd in de Wet RO, maar ontbreekt in de huidige Wet RO.

Motivering

Een tweede prikkel is dat de uitspraken van de meervoudige kamer gemotiveerd op papier moeten komen te staan. Gommer meent dat rechters zich met name door hun onbewuste laten leiden en dat de rationele afstemming pas achteraf plaatsvindt. Deze rationalisering van het eerste – op intuïtie genomen – standpunt vindt plaats wanneer de rechter zijn overtuiging toetst aan rationele argumenten, zijn bevindingen bespreekt met zijn collega's in de raadkamer en tot slot zijn overwegingen motiveert in het vonnis.²⁰⁵ Naarmate de beslissing complexer van aard is, zal een rechter meer intuïtiever te werk gaan vanwege een wirwar aan verschillende variabelen. In de eerste instantie zal dan ook intuïtief – op rechtsgevoel – een keuze worden gemaakt die pas achteraf zal worden gerationaliseerd.²⁰⁶ Doordat de uitspraak op papier komt te staan en in te zien is door de gehele samenleving kan dit een prikkel zijn om informatie grondiger te bestuderen en te verwerken.²⁰⁷ Dit wordt ook wel de inscherpingsfunctie van de motiveringsverplichting genoemd. Doordat de rechters van de meervoudige kamer worden verplicht om te motiveren, worden zij gedwongen om tegenover zichzelf rekenschap af te

²⁰³ Baas 2020, p. 49.

²⁰⁴ 'Buitenhof', AVROTROS, 14 oktober 2012.

²⁰⁵ Gommer 2008, p. 37.

²⁰⁶ Knox & Inkster *Journal of personality and social psychology* 1968, p. 319.

²⁰⁷ De Baas 2020, p. 49.

leggen.²⁰⁸

Hoewel de motiveringsverplichting dus een belangrijk onderdeel is voor de rationalisering is door de jaren heen veel kritiek geuit op de wijze waarop door rechters wordt gemotiveerd. Zo wordt onder meer gesteld dat rechters vaak gebruik maken van standaard formuleringen wat zou kunnen suggereren dat er sprake is van een onzorgvuldige behandeling. Daarbij stelt Crombag dat rechters het liefst slechts het minimaal benodigde bewijs opnemen en dan ook nog zo beknopt mogelijk.²⁰⁹ Voorts wordt als kritiek veelal opgemerkt dat uit de motivering in vonnissen meestal niet of nauwelijks valt af te leiden waarom de rechter de ene verklaring wel geloofd en de andere verklaring niet en ten aanzien van de strafmaat wordt vaak volstaan met een verzameling factoren, terwijl niet wordt opgehelderd hoe zwaar de verschillende factoren hebben gewogen bij het bepalen van de strafmaat. De wetgever en de Hoge Raad hebben geprobeerd om de motivering in vonnissen te verbeteren door strengere eisen te stellen, desondanks bleef het kritiek bestaan en maakte de motivering de beslissing in het vonnis nog steeds weinig inzichtelijk.²¹⁰

Als reactie op de kritiek op de wijze waarop vorm wordt gegeven aan de motiveringsplicht is de rechtspraak in 2004 gestart met het Project motiveringsverbetering in strafzaken, het zogenaamde *Promis*. Rechters constateerden onder meer dat motivering volgens de *Promis*-wijze heeft geleid tot een duidelijke kwaliteitsverbetering van hun beslissingen.²¹¹ Ook andere betrokken procespartijen waren positief gestemd over de nieuwe wijze van motiveren. Zij brachten onder meer naar voren dat rechterlijke beslissingen inzichtelijker zijn als gemotiveerd wordt volgens de *Promis*-wijze. De Toetsingscommissie heeft eveneens geconcludeerd dat de *Promis*-wijze ervoor hebben gezorgd dat rechterlijke beslissingen inzichtelijker, begrijpelijker en helderder zijn gemotiveerd.²¹² Voorts stellen Sterk en Ficq – beiden verbonden aan het hof Den Bosch – dat het motiveren van de bewijs- en strafbeslissing volgens de *Promis*-wijze ertoe heeft geleid dat de discussie in de raadkamer sterk zelfcontrolerend effect heeft verkregen.²¹³ Het motiveren van rechterlijke beslissingen op basis van de *Promis*-wijze heeft er derhalve voor gezorgd dat de kwaliteit van de rechterlijke motiveringen is toegenomen, hierdoor komt de inscherpingsfunctie van de motiveringsverplichting beter tot haar recht. Om tot een kwalitatief betere motivering – op basis van de *Promis*-wijze – te komen zal de uitgewisselde kennis en informatie grondiger, systematischer en nauwkeuriger moeten worden verwerkt.

²⁰⁸ Dreissen 2007, p. 395-396.

²⁰⁹ Crombag 2007, p. 12.

²¹⁰ Sterk & Ficq *NJB* 2008/117, p. 153.

²¹¹ *Eindrapport Promis II* 2007, p. 23.

²¹² *Eindrapport Promis II* 2007, p. 37.

²¹³ Sterk & Ficq *NJB* 2008/117, p. 155.

Volgens het jaarverslag van de Rechtspraak was in 2019 in 75% van de meervoudige strafzaken afgedaan volgens de Promis-wijze.²¹⁴

Wisselend zittingscombinaties

Tot slot zou het mijns inziens wenselijk zijn om te werken met wisselende zittingscombinaties in plaats van vaste zittingscombinaties. Indien gewerkt wordt in vaste zittingscombinaties is de kans groter dat denkprocessen vastgeroest raken, omdat ze namelijk telkens via dezelfde denkpatronen lopen. Een diverse en wisselende samenstelling van de meervoudige kamer kan er voorts voor zorgen dat een zaak vanuit verschillende achtergronden en inzichten wordt gezien. Een bijkomend voordeel zou nog kunnen zijn dat het leereffect van de meervoudige kamer wordt vergroot indien er sprake is van een samenstelling van rechters met verschillende achtergronden.

4.6 Deelconclusie

In de literatuur zijn voor zowel de politierechter als voor de meervoudige kamer voor- en nadelen aangevoerd. De voordelen voor berechting door de politierechter zijn met name gelegen in de efficiëntie, terwijl de voordelen voor berechting door de meervoudige kamer juist liggen in een betere waarborg voor een juiste beslissing. Om te bezien of de genoemde voor- en nadelen daadwerkelijk hout snijden is nader ingegaan op de theorie en psychologie achter besluitvorming door individuen en groepen. Hier kan een aantal belangrijke punten uit afgeleid worden. Ten eerste kunnen individuen zich laten leiden door heuristieken wat de besluitvorming niet ten goede komt. Factoren als tijdsdruk en vermoeidheid kunnen het gebruik van de heuristieken zelfs laten toenemen. Daarentegen kan het verantwoordelijk zijn van slechts één persoon voor het gehele proces juist beschermend werken. Ten tweede kan worden geconcludeerd dat de meerwaarde van groepsbesluitvorming met name gelegen is in het overleg tussen de groepsleden, in de rechtspraak gaat het dan om de beraadslaging in de raadkamer. Dit overleg moet dan wel plaatsvinden in een sfeer waarin een open en kritisch debat mogelijk is. Een open en kritisch debat is alleen mogelijk wanneer er een deugdelijke informatie uitwisseling plaatsvindt. Er zijn echter meerdere valkuilen aan te wijzen die het open en kritische debat kunnen belemmeren. In de meervoudige rechtspraak zijn hier een aantal beschermende factoren voor aanwezig om die valkuilen zo veel mogelijk te omzeilen. Zo is er sprake van een voorzitter die verantwoordelijk is voor het proces en dienen uitspraken gemotiveerd op schrift komen te staan. Hoewel het gebruik van de heuristieken ook kan optreden bij de individuele rechters van de meervoudige kamer, dienen de groepsdynamische

²¹⁴ *Jaarverslag De Rechtspraak 2019*, p. 70.

factoren en het overleg als belangrijke waarborgen voor een beter besluitvormingsproces. Juist die groepsdynamische factoren, het overleg en belangrijke procedurele voorschriften, zoals een schriftelijk vonnis, ontbreken bij de berechting door de politierechter.

5. Bevindingen en aanbevelingen

Zoals uit hoofdstuk 2 blijkt kunnen zowel de politierechter als de OM-strafbeschikking aangemerkt worden als enkelvoudige afdoening. Tijdens de invoering van de politierechter en de OM-strafbeschikking lagen efficiency overwegingen ten grondslag. Het ging erom om te komen tot een snellere afdoening, waarbij de rechters zoveel mogelijk zouden worden ontlast en de achterstanden zouden kunnen worden ingelopen. Vanwege de uitbraak van het coronavirus zijn de achterstanden binnen de rechtspraak enorm toegenomen. Om deze achterstanden in te lopen is wederom aanspraak gemaakt op het vaker enkelvoudig afdoen van strafzaken. Een deel van de zaken die normaal gesproken meervoudig zouden worden afgedaan zullen nu – indien mogelijk – worden afgedaan door de politierechter. En het OM zal nog meer gaan beoordelen of zij de zaken – die normaal gesproken zouden worden aangebracht bij de politierechter – zelf kunnen afdoen. De statistieken laten eveneens zien dat steeds meer strafzaken enkelvoudig worden afgedaan en dat het uitgangspunt van collegiale rechtspraak – zoals voortvloeit uit art. 368 Sv – steeds meer naar de achtergrond verdwijnt. Daarentegen is uit hoofdstuk 4 gebleken dat er wel degelijk bezwaren aanwezig zijn tegen het enkelvoudig afdoen van strafzaken. Deze bezwaren liggen voornamelijk in het ontbreken van waarborgen die meervoudig rechtspraak biedt om te komen tot een kwalitatief goed rechterlijk oordeel. Zoals uit hoofdstuk 3 blijkt zijn de procedures van enkelvoudige afdoening voornamelijk gericht op het snel en efficiënt afdoen van strafzaken zijn de waarborgen die de meervoudige rechtspraak kent bijna niet terug te zien in de procedures van enkelvoudige afdoening. Er is dus sprake van een continue spanning tussen enerzijds efficiëntie en snelheid en anderzijds de waarborgen voor een goed rechterlijk oordeel.

Van Dijk, Sonnemans & Bauw hebben in 2012 onderzoek gedaan naar het besluitvormingsproces van zowel individuen als van groepen. Uit dit onderzoek komt naar voren dat groepen betere beslissingen nemen dan individuen in ingewikkelde zaken, maar groepen scoren daarentegen slechter in eenvoudige zaken. Gelet op dit onderzoek zou wellicht gesteld kunnen worden dat ons huidig systeem – waarin eenvoudige zaken enkelvoudig en ingewikkelde zaken meervoudig worden afgedaan – toereikend is. Helaas is het tegenwoordig niet meer zo zwart-wit dat een zaak overduidelijk eenvoudig of ingewikkeld is. Bovendien heeft in de loop der tijd een verzwaring van de politierechterzaken plaatsgevonden. Dit is te verklaren door de verruiming van de competentiegrens in 2001, maar ook doordat steeds vaker meervoudige kamer zaken worden afgewaardeerd naar de politierechter, deze zaken zullen worden aangemerkt als ‘PR-pluszaken’. Juist de enkelvoudige afdoening van de ‘PR-pluszaken’ vormt het probleem. De sociaal-psychologie laat ons zien dat individuele rechters bij het filteren van de beschikbare informatie ten prooi

kunnen vallen aan het gebruik van heuristieken. Dit gebruik wordt versterkt indien er sprake is van tijdsdruk en mentale vermoeidheid. Naast het gebruik van heuristieken kunnen ook order effects. Het optreden van order effects kan echter worden verminderd als er enige tijd tussen het verkrijgen van de informatie en het geven van het eindoordeel zit. Deze valkuilen kunnen zich voordoen bij individuele rechters en dus ook bij de individuele rechters van de meervoudige kamer. Bij het besluitvormingsproces van de meervoudige kamer zijn echter meer waarborgen aanwezig om de valkuilen van individuele rechters te ondervangen. Het in de literatuur vaak aangevoerde argument '*drie weten meer dan één*' is niet zonder meer genoeg. Het klopt dat bij de meervoudige kamer meer kennis en informatie aanwezig is, maar hierbij is de mate waarin kennis wordt uitgewisseld binnen de groep en de wijze waarop informatie verwerkt wordt van groot belang. Er moet sprake zijn van een open en kritisch debat om te kunnen profiteren van de beschikbare kennis en informatie. Bij de wijze waarop informatie verwerkt wordt kunnen de heuristieken en *order effects* eveneens een rol spelen. De procedure bij de meervoudige kamer bevat echter meerdere waarborgen, waardoor het gevaar van het terugvallen op heuristieken en het optreden van order effects tot een minimum wordt beperkt. Als beschermende factoren kunnen onder meer worden aangemerkt het schriftelijk vonnis met de daarbij behorende motiveringsplicht, de raadkamer waarin de rechters worden bekeken door gelijken en als het ware een sociale controle plaatsvindt en tot slot ook het tijdsverloop wat leidt tot een kleinere kans van het optreden van de *order effects*. Hieruit kan worden afgeleid dat de meerwaarde van meervoudig rechtspraak niet alleen ligt in het slechts aanwezig zijn van meer rechters, maar voornamelijk in de procedurele componenten van de meervoudige rechtspraak die ertoe leiden dat in de raadkamer een open en kritisch debat plaatsvindt waardoor informatie op een adequate wijze wordt uitgewisseld en verwerkt. Deze procedurele componenten ontbreken bij de enkelvoudige afdoening.

Nu is gebleken dat meervoudige rechtspraak meer waarborgen kent door zowel het aanwezig zijn van meer rechters en meer kennis als door een aantal procedurele aspecten is het des te opmerkelijker dat steeds meer zaken enkelvoudig worden afgedaan en dat zelfs zaken die eerst aangemerkt waren als zaken voor de meervoudige kamer door de politierechter worden afgedaan, een alleensprekende rechter waarbij eveneens de procedurele waarborgen ontbreken. Daarbij komt bovendien ook nog dat voor zowel de daadwerkelijke eenvoudige zaken als voor de afgewaardeerde meervoudige kamer zaken hetzelfde criterium van art. 368 Sv geldt, terwijl mijns inziens de mate van eenvoudigheid wel degelijk enorm verschilt tussen deze twee typen zaken. Anders zouden de laatstgenoemde zaken immers nooit aanvankelijk op een meervoudige kamer zitting zijn gepland.

Gelet op het voornoemde dienen mijns inziens twee nodige stappen gezet te worden om een betere balans te vinden tussen enerzijds efficiency overwegingen en anderzijds de benodigde waarborgen voor een goede adequate besluitvorming. Allereerst zou het eenvoudigheidscriterium uit art. 368 Sv moeten worden aangepast. Er dient een gradatie te worden aangebracht, zodat in art. 368 Sv een onderscheid wordt gemaakt tussen de 'echte' eenvoudige zaken en de 'PR-pluszaken'. Indien vast is komen te staan dat de aan te brengen zaak valt onder de gradatie 'PR-pluszaken' zaken dienen extra waarborgen van toepassing te zijn. Hierbij zou bijvoorbeeld gedacht kunnen worden aan dat de politierechter in de PR-pluszaken niet direct uitspraak doet, maar pas na een week en dat de uitspraak op schrift komt te staan. Zoals uit het voorgaande hoofdstuk blijkt, kan het tijdsverloop immers ervoor zorgen dat er minder *order effects* zullen optreden, maar ook dat de rechter de mogelijkheid krijgt om (het ontbreken van) belangrijke schakels te overzien. Zoals Gommers immers stelt vindt de rationalisering van het eerste – op intuïtie – genomen standpunt pas plaats wanneer de rechter zijn overweging toetst aan rationele argumenten en zijn bevindingen bespreekt met collega's. Eventueel zou hieraan nog de mogelijkheid tot meelezen kunnen worden toegevoegd. Dit meelezen houdt in dat de politierechter het concept-vonnis laat lezen door een collega-rechter of een juridisch medewerker die niet bij de zaak is betrokken alvorens de uitspraak definitief wordt.²¹⁵ Naast het concept-vonnis zou ter aanvulling ook het gehele dossier kunnen worden gelezen. Het meelezen zal zorgen dat de feitelijke en juridische consistentie en begrijpelijkheid daarvan wordt geverifieerd.²¹⁶ Naast het meelezen zou eventueel ook een 'mentor' kunnen worden ingevoerd. De politierechter zou dan na afloop van de zitting met zijn mentor (een collega-rechter) kunnen sparren over de zaken alvorens hij een definitief besluit neemt.

Voorts verdient ook de verhouding tussen de zaken voor de politierechter en de zaken die in aanmerking komen voor een OM-strafbeschikking aandacht. Zoals uit hoofdstuk drie naar voren komt zijn er ernstige bezwaren verbonden aan de strafbeschikking, met name als het gaat om de schuldvaststelling. Des te zorgelijker is het dat het criterium voor het opleggen van een strafbeschikking ervoor zorgt dat de strafbeschikking in materiële zin een groot gebied bestrijkt. Het enige verschil tussen de politierechterzaken en de zaken voor de OM-strafbeschikking – wat op dit moment uit de regeling naar voren komt is de op te leggen straffen. Zo is het onder meer voor het OM niet toegestaan om een vrijheidsstraf op te leggen. Mijns inziens is het verschil tussen de politierechter en de officier van justitie (in het kader van de OM-strafbeschikking) meer dan enkel de op te leggen sancties. Dit volgt onder meer uit de kritiek ten aanzien van de schuldvaststelling, maar ook uit het feit dat rechters een speciale

²¹⁵ Baas, De Groot- Van Leeuwen & Laemers, p. 81-82.

²¹⁶ Baas, De Groot- Van Leeuwen & Laemers, p. 85-88.

opleiding, trainingen en cursussen hebben gevolgd om een adequate beslissing te nemen. Het is dus frappant dat dit verschil niet is terug te zien in het criterium voor het opleggen van een strafbeschikking. Het zou mijns inziens aanbeveling verdienen om het criterium voor het opleggen van een strafbeschikking nader te preciseren, zodat alleen die zaken onder het bereik van de strafbeschikking vallen waarin in overduidelijke zin geen twijfel bestaat over de schuld van de verdachte. Hierbij zou bijvoorbeeld gedacht kunnen worden aan een bekende verdachte plus twee aanvullende bewijsmiddelen. Bovendien is gebleken dat de mogelijkheid dat het OM een strafbeschikking kan opleggen in de praktijk niet heeft geleid tot een ontlasting van de rechterlijke macht. Dit in combinatie met de grote zorgen ten aanzien van de schuldvaststelling door het OM leidt ertoe dat de ontwikkeling dat het OM steeds meer zaken zelf gaat afdoen moet worden afgeremd. De politierechter en de mogelijkheid tot het opleggen van een strafbeschikking zouden mijns inziens niet naast elkaar maar *onder elkaar* moeten bestaan.

Conclusie

Hoewel als uitgangspunt wordt aangenomen dat strafzaken in beginsel worden behandeld door een meervoudige kamer, is door de komst van de politierechter in 1922 hier de nodige verandering in gebracht. Na de invoering van de politierechter is de ontwikkeling van enkelvoudige afdoening in een stroomversnelling gekomen. Aan elke ontwikkeling in de enkelvoudige rechtspraak lagen efficiency overwegingen ten grondslag. Enkelvoudige rechtspraak is niet alleen goedkoper, maar wordt ook gezien als de oplossing voor het wegwerken van achterstanden. Daartegenover staat de meervoudige rechtspraak. Voordelen voor de meervoudige rechtspraak komen voornamelijk neer op het aanwezig zijn van meer kennis en meer waarborgen tijdens de procedure voor een adequate besluitvorming. Net als de individuele besluitvorming kunnen ook bij de groepsbesluitvorming risico's en valkuilen aanwezig zijn die een adequate besluitvorming in de weg zitten. Daarbij blijft het goed functioneren van de meervoudige kamer natuurlijk deels afhankelijk van de individuele rechter en juist op individueel niveau zouden (psychologische) valkuilen kunnen optreden. De procedurele voorschriften van de meervoudige kamer zorgen er echter voor dat de risico's en valkuilen tot een minimum worden beperkt. Hierbij kan gedacht worden aan het feit dat niet direct na zitting maar pas na 14 dagen uitspraak wordt gedaan, de raadkamer waarin rechters zich door gelijken laten bekijken en tot slot dat de uitspraak gemotiveerd op schrift komt te staan. De voordelen van meervoudige rechtspraak zijn dus een combinatie van meer kennis en procedurele waarborgen. Ook empirisch onderzoek blijkt dat indien er sprake is van een moeilijkere zaak groepen betere beslissingen nemen dan individuen.

Gelet op het voornoemde dient mijns inziens het uitgangspunt van meervoudige rechtspraak, zoals voortvloeit uit art. 268 Sv, behouden te blijven. Echter is alleen het behouden van art. 268 Sv is niet voldoende. Zoals de statistieken laten zien wordt immers een groot deel van de strafzaken enkelvoudig afgedaan. Het is echter maar nog de vraag of het – gelet op de verzwaring van de politierechterzaken – verantwoord is dat al die zaken enkelvoudig worden afgedaan en de procedurele waarborgen van de meervoudige kamer ontbreken. Het is immers opmerkelijk dat hele eenvoudige zaken en zaken die aanvankelijk voor de meervoudige kamer zouden worden gedagvaard, maar waarvan wegens efficiency overwegingen toch wordt gekozen voor de politierechter, allebei worden onderworpen aan hetzelfde eenvoudigheidscriterium van art. 368 Sv. Mijns inziens zou het aanbeveling verdienen om in art. 368 Sv een onderscheid aan te brengen tussen enerzijds eenvoudige zaken en anderzijds de 'PR-pluszaken' waarbij een gevangenisstraf van zes tot twaalf maanden kan worden opgelegd. Voor de 'PR-pluszaken' zouden extra waarborgen moeten gelden om het gemis van de meervoudige rechtspraak te compenseren.

Daarnaast is het mijns inziens ook zorgelijk dat het OM meer dan de helft van de strafzaken

zelf afdoet en de strafbeschikking in materiële zin een groot gebied bestrijkt. Het zorgelijke karakter hiervan uit zich onder meer in de grote zorgen die aanwezig zijn ten aanzien van de schuldvaststelling door het OM. Bovendien is in de praktijk gebleken dat het uitvaardigen van een strafbeschikking niet heeft geleid tot het ontlasten van de rechterlijke macht. De ontwikkeling dat het OM steeds meer zaken zelf afdoet zou mijns inziens dus moeten worden afgeremd. Dit zou wellicht plaats kunnen vinden door het criterium nader te preciseren, zodat de strafbeschikking een minder groot gebied bestrijkt.

Door het aanbrengen van een onderscheid tussen eenvoudige zaken en 'PR-pluszaken' met extra waarborgen en door het afremmen van de ontwikkeling dat het OM steeds meer zaken zelf afdoet, zal een evenwichtig balans kunnen worden gemaakt tussen enerzijds efficiency en anderzijds kwaliteit en waarborgen voor een adequate besluitvorming. Zo zal de eeuwige zoektocht naar een evenwichtig balans tussen efficiency en kwaliteit zijn einde naderen.

Literatuurlijst

Abels e.a. 2018

D. Abels e.a., *Evaluatie Wet OM-afdoening*, Amsterdam: Rozenburg Publishers 2018.

Ahsmann & Hofhuis, NJB 2014/1273

M. Ahsmann & H. Hofhuis, 'Versnelling van de doorlooptijden van rechtszaken met 40% Realistisch of Haagse bluf?', *NJB* 2014/1273, afl. 26, p. 1270-1334.

Baas 2020

R. Baas, *De meerwaarde van meervoud : verschillen en overeenkomsten tussen meervoudige en enkelvoudige rechtspraak, in het bijzonder in civiele zaken*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Baas, De Groot- Van Leeuwen & Laemers 2010

R. Baas, L. de Groot – van Leeuwen & M. Laemers, *Rechtspreken: samen of alleen : over meervoudige en enkelvoudige rechtspraak*, Den Haag: SDU uitgevers 2010.

Bakker 2009

F.A.M. Bakker, *Vaardig met strafrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009.

Beproefd verzet 2017

Beproefd verzet (Over de naleving van de wet door het openbaar ministerie bij de afhandeling van het verzet tegen een OM-strafbeschikking), Den Haag: Hoge Raad der Nederlanden 2017.

Beschikt en gewogen 2014

Beschikt en gewogen (Een rapport van de procureur-generaal bij de Hoge Raad in het kader van het in art. 122 lid 1 Wet RO bedoelde toezicht), Den Haag: Hoge Raad der Nederlanden 2014.

Boone e.a. 2007

M. Boone e.a., *Financieren en verantwoorden. Het functioneren van de rechterlijke organisatie in beeld*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.

Bovend'Eert en Kortmann 2008

P.P.T. Bovend'Eert & m.m.v. C.A.J.M. Kortmann, *Rechterlijke organisatie, rechters en rechtspraak*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2008.

Buchanan & Huczynski 2004

D. Buchanan & A. Huczynski, *Organizational behaviour. An introductory text*, Upper Saddle River: Harlow Prentice Hall 2004.

Crijns 2006

J.H. Crijns, 'Rationaliteiten achter de Wet OM-afdoening', in: C.P.M. Cleiren e.a. (red.), *Op zoek naar samenhang. Het Algemeen kader herziening strafvordering nader beschouwd*, Deventer: Wolters Kluwer 2006, p. 51-70.

Crijns, Proces 2010, p. 392-405

J.H. Crijns, 'Efficiëntie in het kwadraat. Over de lotgevallen van de kleine strafzaak na invoering van de strafbeschikking en het verlostelsel', *Proces*, 2010, afl. 89/6, p. 392-405.

Crijns & Kool 2017

J.H. Crijns & R.S.B. Kool, 'Afscheid van de klassieke strafrechtelijke procedure?', in: *Preadviezen* (Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging, deel 2017-1), Deventer: Kluwer 2017, p. 265-357.

Crombag 2007

H. Crombag, 'Waarom rechters zo vaak niet behoorlijk uitleggen', in: Malsch & Van Manen, *De begrijpelijkheid van de rechtspraak*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007, p. 7-13.

Crombag 2017

H.F.M. Crombag, 'Over tunnelvisie' in: P.J. van Koppen e.a., *Routes van het Recht over de rechtspsychologie*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2017, p. 385-393.

Dawes 2006

R.M. Dawes, 'An analysis of structural availability biases, and a brief study', in: K. Fiedler & P. Juslin (red.), *Information sampling and adaptive cognition*, New York: Cambridge University Press 2006, p. 147-152.

Van Dijk, Sonnemans & Bauw 2012

F. van Dijk, J. Sonnemans & E. Bauw, *Judicial error by groups and individuals*, Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2012.

Dijksterhuis, Jacobs & De jongste 2003

B.M. Dijksterhuis, M.J.G. Jacobs & W.M. de Jongste, *De competentiegrens van enkelvoudige kamers in strafzaken*, Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum; Meppel: Boom Juridische uitgevers 2003.

Dijkstra 2018

P. Dijkstra, *Sociale psychologie Inzicht in sociale relaties en het psychologisch functioneren van mensen*, Amsterdam: Boom uitgevers 2018.

Drabbe, RMThemis 1959, p. 515-572

L.W.M.M. Drabbe, 'De enkelvoudige rechtspraak in burgerlijke zaken', *RMThemis* 1959, p. 515-572.

Dreissen 2007

W.H.B. Dreissen, *Bewijsmotivering in strafzaken*, (diss. Maastricht), Den Haag: Boom Juridisch 2007.

De Dreu, *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 2003, p. 280-295

C.K.W. De Dreu, 'Time pressure and closing of the mind in negotiation', *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 2003, afl. 91, p. 280-295.

De Dreu, Nijstad & Knippenberg, *Personality and Social Psychology Review* 2008, p. 22-49

C.K.W. de Dreu, B.A. Nijstad & D. van Knippenberg, 'Motivated information processing in group judgment and decision making', *Personality and Social Psychology Review* 2008, afl. 12, p. 22-49.

Drion 2006

P. Drion, 'Samenstelling van het arbitrale college', in: N. van Tiggele-van der Velde, J.G.C. Kamphuisen en B.K.M. Lauwerier (red.), *De Wansink-bundel. Van draden en daden*, Deventer: Kluwer 2006, p. 191-202.

Eindrapport Pilot Promis II 2007

Eindrapport Pilot PROMIS II, *Project motiveringsverbeteringen in strafzaken*, Den Bosch: Raad voor de rechtspraak 2007.

Englich, *Law & Policy* 2006/28, p. 497-514

B. Englich, 'Blind or biased? Justitia's susceptibility to anchoring effects in the courtroom based on given numerical representations', *Law & Policy* 2006/28, afl. 4, 497-514.

Englich, Mussweiler & Strack, *Personality and Social Psychology Bulletin* 2006/32, p. 188-200

B. Englich, T. Mussweiler & F. Strack, 'Playing dice with criminal sentences: the influence of irrelevant anchors on experts' judicial decision making', *Personality and Social Psychology Bulletin* 2006/32, afl. 2, p. 188-200.

Enneking, Giesen & Rijnhout 2013

L.F.H. Enneking, I. Giesen & R. Rijnhout, 'Bewijswaardering en psychologische inzichten', in: L.F.H. Enneking, I. Giesen & R. Rijnhout, *Capita civilologie: handboek empirie en privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2013, p. 1017-1085.

Gommer 2008

H. Gommer, *Onder de rechter* (diss. Tilburg), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008.

Groenhuijsen & De Hullu 2002

M.S. Groenhuijsen & J. de Hullu, 'Het hoger beroep', in: M. S. Groenhuijsen & G. Knigge

(editors), *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen. Derde interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer: Kluwer 2002, p. 329-435.

Groenhuijsen & Knigge 2002

M.S. Groenhuijsen en G. Knigge (red.), *Dwangmiddelen en rechtsmiddelen*, Deventer: Kluwer 2002.

Guthrie, Rachlinski & Wistrich, *Cornell Law Review* 2011/86, p. 777-830

C. Guthrie, J.J. Rachlinski & A.J. Wistrich, 'Inside the judicial mind', *Cornell Law Review* 2011/86, afl. 4, p. 777-830.

Harteveld & Robroek 2019

A.E. Harteveld & R. Robroek, 'Buitengerechtelijke afdoening in Nederlandse strafzaken', in: *Buitengerechtelijke afdoening van strafzaken in Nederland en België*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers 2019.

Hartmann, *Proces* 2012, p. 214 – 218

A. Hartmann, 'De politierechter: na negentig jaar in het tij der verandering', *Proces* 2012, afl. 91/4, p. 214 – 218.

Hartwick, Sheppard & Davis 1982

J. Hartwick, B.H. Sheppard & J.H. Davis, 'Group remembering: Research and implications', in: R. Guzzo (ed.), *Improving group decision-making in organizations: Approaches from theory and research*, New York: Academic Press 1982, p. 41-72.

Hermans, *NJB* 2004, p. 1845-1846

H.L.C. Hermans, 'Enkelvoudige of meervoudige berechting van strafzaken', *NJB* 2004, afl. 35, p. 1845-1846.

Hofhuis, *Trema* 2010, p. 270-271

H. Hofhuis, 'Meervoudige of enkelvoudige rechtspraak, met tussenvormen', *Trema*, afl. 7, p. 270 – 271.

De Hullu, *DD* 1987, p. 147-163

J. de Hullu, 'Collegiale rechtspraak in hoger beroep en in cassatie', *DD* 1987, afl. 2, p. 147-163.

Ippel & Heeger-Hertter 2006

P. Ippel en S. Heeger-Hertter, *Sprekend de rechtbank. Alledaagse communicatie in de Utrechtse zittingszaal*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2006.

De Jager e.a., *Proces* 2011, p. 6-15

R. de Jager e.a., 'Zal ik het even uitleggen? Over de begrijpelijkheid van politierechterzittingen', *Proces* 2011, afl. 90/1, p. 6-15.

Janssen, AA 2018/0190, p. 190-192

J. Janssen, 'Uitgesproken klare taal bij de Napperon rechter', AA 2018/0190, p. 190-192.

De Jongste & Decae 2010

W.M. de Jongste & R.J. Decae, *De competentie van enkelvoudige kamers in strafzaken verruimd, Cijfermatige gegevens en ervaringen in de praktijk*, Den Haag: WODC 2010.

Kahneman 2011

D. Kahneman, *Ons Feilbare Denken*, Amsterdam: Uitgeverij Business Contact 2011.

Van Koppen & De Keijser, 2017

P.J. van Koppen & J.W. de Keijser, 'Invloeden op de rechterlijke beslissingen' in: P.J. van Koppen e.a., *Routes van het Recht over de rechtspsychologie*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2017, p. 853-866.

Van Koppen & Schalken 2004

P.J. van Koppen & T.M. Schalken, 'Rechterlijke denkpatronen als valkuilen: Over zes grote zaken en derzelver bewijs'. In: J.W. de Keijser & H. Elffers (red.), *Het maatschappelijke oordeel van de rechter: De wisselwerking tussen rechter en samenleving*, Den Haag: Boom Juridisch Uitgevers 2004, p. 85 – 131.

Knox & Inkster *Journal of personality and social psychology* 1968, p. 319-323

R. Knox & J. Inkster, 'Postdecision dissonance at post time', *Journal of personality and social psychology* 1968, afl. 8, p. 319-323.

Kruglanski & Webster *Psychological Review* 1996/103

A.W. Kruglanski & D.M. Webster, 'Motivated closing of the mind: "Seizing" and "freezing"', *Psychological Review* 1996/103, p. 263-283.

Kruglanski e.a., *Psychological Review* 2006/113

A.W. Kruglanski e.a., 'Groups as epistemic providers: Need for closure and the unfolding of group centrism', *Psychological Review* 2006/113, p. 84-100.

Laughlin e.a., *Journal of Personality and Social Psychology* 2006, p. 644-651

P.R. Laughlin e.a., 'Groups perform better than the best individuals on letters-to-numbers problems: Effects of group size', *Journal of Personality and Social Psychology* 2006, afl. 90, p. 644-651.

Lorenz e.a., *Proceedings of the National Academy of Sciences* 2011/108, p. 1920-1925.

J. Lorenz, H. Rauhut, F. Schweitzer & D. Helbing, 'How social influence can undermine the wisdom of crowd effect', *Proceedings of the National Academy of Sciences* 2011/108, p. 1920-1925.

Meijer, Van den Braak & Choenni 2020-16

R.F. Meijer S.W. van den Braak R. Choenni, *Criminaliteit en rechtshandhaving 2019 Ontwikkelingen en samenhangen*, Den Haag: WODC 2020.

Muraven & Baumeister, *Psychological Bulletin* 2000, p. 247-259

M. Muraven & R.F. Baumeister, 'Self-regulation and depletion of limited resources: Does selfcontrol resemble a muscle?' *Psychological Bulletin* 2000, afl. 126, p. 247-259.

Nijstad 2009

B.A. Nijstad, *Group performance*, Hove: Psychology Press 2009.

Otte, AA 2019, p. 182-185

R. Otte, 'Het Openbaar Ministerie en de strafbeschikking. De voortdurende ontlasting van de rechtspraak', AA 2019, afl. 3, p. 182-185.

Plous 1993

S. Plous, *The psychology of judgment and decision making*, New York: McGraw-Hill 1993.

Posner 1985

R. Posner, *The Federal Courts: Crisis and Reform*, Cambridge: Harvard University Press 1985.

Raad voor de rechtspraak 2006c

Raad voor de rechtspraak, *Kengetallen Gerechten 2006c*, Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2006.

Raad voor de rechtspraak 2020

Raad voor de rechtspraak, *De Rechtspraak Jaarverslag 2019*, Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2020.

Rachlinski, *Rechtstreeks* 2012a, p. 15-34

J.J. Rachlinski, 'Judicial Psychology', *Rechtstreeks* 2012a, afl. 2, p. 15-34.

Raes, Kindt & Arntz 2011

F. Raes, M. Kindt, & A. Arntz, 'Cognitieve verwerking en psychopathologie: theorie en onderzoek', in: S. M. Bögels, & P. O. van (Eds.), *Cognitieve therapie: theorie en praktijk*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2011, p. 3-29.

Rassin 2008

E. Rassin, 'De juiste keuze', in: W.H. van Boom, I. Giesen & A.J. Verheij (red.), *Gedrag en privaatrecht. Over gedragspresumptie en gedragseffecten bij privaatrechtelijke leerstukken*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008, p. 65-81.

Reyes, Thompson & Bower, *Journal of Personality and Social Psychology* 1980, p. 1-12

R.M. Reyes, W.C. Thompson & G.H. Bower, 'Judgmental biases resulting from differing availabilities of arguments', *Journal of Personality and Social Psychology* 1980, afl. 39, p. 1-12.

Robroek 2017

R. Robroek, *OM-strafbeschikking*, Den Haag: Boom Juridisch uitgevers 2017

Scholten e.a., *Journal of Experimental Social Psychology* 2007, p. 539-552

L. Scholten e.a., 'Motivated information processing and group decision making. Effects of process accountability on information processing and decision quality', *Journal of Experimental Social Psychology* 2007, afl. 33, p. 539-552.

Schulz-Hardt, Jochims & Frey, *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 2002, p. 563-586

S. Schulz-Hardt, M. Jochims & D. Frey, 'Productive conflict in group decision making: Genuine and contrived dissent as strategies to counteract biased information seeking', *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 2002, afl. 88, p. 563-586.

Sterk & Ficq *NJB* 2008/117

C.H.W.M. Sterk & C.R.L.R.M. Ficq, 'Promis: inzicht in de gedachtegang van de rechter', *NJB* 2008/117, afl. 3, p. 153-157.

Surowiecki 2005

J. Surowiecki, *The wisdom of crowds: why the many are smarter than the few*, London: Abacus 2005.

Taal, *AA* 2017, p. 456-459

S. Taal, 'Kennis en de rechtspraak', *AA* 2017, p. 456-459.

Tonkens-Gerkema 2002

W. Tonkens-Gerkema, 'Rechtspraak is niet alleen een zaak van efficiency', *de Volkskrant* 27 februari 2002.

Van Tulder 2019

F. van Tulder, 'Door invoering van de strafbeschikking minder werk voor de rechter? Reactie op Rinus Otte, 'Het Openbaar Ministerie en de strafbeschikking. De voortdurende ontlasting van de rechtspraak'', *AA* 2019, afl. 9, p. 668-671.

Van Tulder, Meijer & Kalidien, 2017 *NJB* 2017/310

F.P. van Tulder, R.F. Meijer & S.N. Kalidien, 'Van schikking naar strafbeschikking? Een eerste balans', *NJB* 2017/310, afl. 6, p. 383-392.

Tulving 2007

E. Tulving, 'On the law of primacy', in: M.A. Gluck, J.R. Anderson & S.M. Kosslyn (red.), *Memory and mind: a festschrift for Gordon H. Bower*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates 2007, p. 31-48.

Ten Velden & De Dreu 2012

F.S. ten Velden & C.K.W. de Dreu, *Sociaalpsychologische determinanten van strafrechtelijke besluitvorming*, Den Haag: SDU uitgevers 2012.

Ten Velden & De Wilde 2013

F.S. ten Velden & T.R.W. de Wilde, 'Rechterlijke groepsbesluitvorming', in: W.H. van Boom, I. Giesen & A.J. Verheij (red.), *Capita civilologie: handboek empirie en privaatrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2013, p. 1107-1143.

Tversky & Kahneman, Science 1974/184

A. Tversky & D. Kahneman, 'Judgment under uncertainty: heuristics and biases', *Science* 1974/184, p. 1124-1131.

Walker, Thibaut & Andreoli, The Yale Law Journal 1972, p. 216-226

L. Walker, J. Thibaut & V. Andreoli, 'Order of presentation at trial', *The Yale Law Journal* 1972, afl. 82, p. 216-226.

Van der Werff 1995

C. van der Werff, *Hoger beroep en de integratie. Onderzoek naar strafzaken, civiele zaken en de unus in appel*, Arnhem: Gouda Quint 1995.

Wesseling-van Gent, Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie 1984, p. 1-5

E.M. Wesseling-van Gent, 'Argumenten voor unusrechtspraak en voor collegiale rechtspraak en hun invloed op de wetgever', *Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie* 1984, p. 1-5.

Wright, Journal of Applied Psychology 1974, p. 555-561

P. Wright, 'The Harassed Decision Maker: Time Pressures, Distractions and the Use of Evidence', *Journal of Applied Psychology* 1974, afl. 59, p. 555-561.